

Opgør med myte om Thule

Landsrettens dom i Thule-sagen afviser statens forklaring om, at fangerne flyttede af egen fri vilje. Beslutningen blev truffet af de danske myndigheder, da USA i 1953 ville opstille antiluftskys ved den gamle boplads

Af Henrik Groes-Petersen

Med en menneskealders forsinkelse fastslog Østre Landsret i går, at Thule-fangerne i 1953 blev tvunget væk fra boplads og fangstområde på grund af anlæggelsen af den amerikanske militærbase. Retten afviste enhver snak om frivillig flytning og underkendte dermed fuldstændigt den forklaring, som den danske stat har fastholdt i snart fem årtier.

Dommen i Thule-boernes erstatningssag fastslår, at den danske stat optrådte som kolonimagt og gennemtvang flytningen. Det var en »retsstridig krænkelse af befolkningen«, hedder det.

De tre landsdommere gør op med myten om, at Thule-boerne af egen drift søgte væk, da basen blev anlagt. På grundlag af vidneforklaringer og adskillige dokumenter finder retten det bevist, at beslutningen om flytningen blev truffet af de danske myndigheder alene. Befolkningen i Thule havde ikke udtrykt noget ønske om at flytte, og der er ikke grundlag for at antage, at den var indforstået med det.

»Befolkningsflytningen må således i det hele betegnes som en flytning besluttet og gennemført af den danske stat. Det må antages, at beslutningen blev truffet også ud fra et velment ønske om at sikre befolkningens kultur og fortsatte eksistens, men der kan ikke ses bort fra, at den udløsende faktor var det amerikanske ønske om opstilling af antiluftskys i nærheden af bopladsen«, hedder det i dommen.

Bevidst vildledning

Den peger også på, at daværende departementschef Eske Brun en måned efter flytningen i et notat til statsminister Erik Eriksen (V) forklarede, at myndighederne bevidst havde vildledt offentligheden med en erklæring om, at flytningen skyldtes forringelse af fangstforholdene på grund af basen.

Dommen kritiserer den hovedkulds måde, flytningen skete på. Beboerne fik blot et par dage til at pakke og forsvinde fra deres hidtidige boplads. Det var »et alvorligt indgreb over for befolkningen«, hedder det i dommen. Den påpeger, at der ingen grund var til hastværket.

Dommerne mener dog ikke, at Thule-boerne har krav på erstatning for de huse, de måtte forlade. De nye huse, staten stillede til rådighed, udlignede tabet sammen med den proviant og det udstyr, der blev udleveret.

Anderledes forholder det sig med erstatning for det overgreb, som Thule-boerne blev udsat for. Flytningen indebærer en så alvorlig krænkelse af de forflyttede, at de skal have erstatning, fastslår dommen.

Flytningen fandt ganske

vist sted kort tid før, 1953-grundloven trådte i kraft og ophævede Grønlands status som koloni. Dengang fandtes der ikke retsregler i Grønland om erstatning for en sådan krænkelse. Men landsretten finder, at der på grundlag af almindelige retsprincipper skal betales individuel erstatning til de Thule-boere, der blev flyttet. Dommerne fremhæver, at det drejer sig om en krænkelse, »der er foretaget af staten som kolonimagt over for et isoleret stammefolk«.

Kollektiv erstatning

Landsretten udmåler erstatningerne efter, hvor gamle de pågældende var ved flytningen. Dommerne går ud fra, at de voksne har »oplevet flytningen som et større og mere ydmygende indgreb end børnene«.

For 32 af de sagsøgere, der var fyldt 18 år ved flytningen, har landsretten derefter ansat erstatningen til 25.000. 31 sagsøgere, som var mellem 4 og 18 år, får 15.000 kroner. 16 sagsøgere, der var under 4 år i 1953, tilkendes ingen erstatning.

De næsten 600 sagsøgere i Thule-stammen får en kollektiv erstatning på 500.000 kroner for mistede og forringede jagt- og fangstretigheder. Dommen fastslår, at jagen og fangsten var eksistensgrundlaget for Thule-boerne. Det må derfor betegnes som ekspropriation, da de blev afskåret fra det område, basen lagde beslag på.

Selv om Grønland ikke var omfattet af den danske grundlov og dens krav om, at ekspropriation kun kan ske ved lov og mod fuld erstatning, havde regeringen i FN forpligtet sig til at overholde disse regler i Grønland, påpeger dommerne.

Advokat Christian Harlang havde krævet 25 millioner kroner for fangsttabet, men landsretten afviste fuldstændigt hans måde at opgøre tabet på. Dommen understreger, at fangerne har fået længere til fangstpladser for nogle dyr, men kortere til andre og mere væsentlige. Ligesom alle andre befolkningsgrupper må Thule-boerne tilpasse sig forandringer. Der kan derfor kun gives erstatning for den første halv snes år.

Lovligt anlæg

Dommen afviser helt Thule-stammens krav om at få anerkendt retten til at bo på den gamle boplads og til at drive jagt på basens område. Basen er ikke ulovligt anlagt, som Christian Harlang hævdede i sin procedure. Og de rettigheder, som Thule-stammen gjorde krav på, er uforenelige med tilstedeværelsen af basen.

»Staten ville derfor i givet fald være forpligtet til at kræve basen fjernet«, påpeger dommerne. Men det vil ikke være muligt, fordi basen er lovligt anlagt.

Smilene blandt tilhørerne blev bredere og bredere, efterhånden som dommen blev læst op. - Foto: Peter Hove Olesen

Ingen tvivl om sejren

Thule-boerne glædede sig i går over dommen i Østre Landsret. Men de er kun delvist tilfredse og vil sandsynligvis indbringe sagen for Højesteret.

Af Henrik Groes-Petersen

Der var langstilkede røde roser til Thule-boerne og deres advokat, Christian Harlang, da udfaldet af erstatningssagen i går stod klart. Retsformand Elisabeth Mejnertz var knap færdig med at oplæse de fyldige præmisser til dommen, før et blomsterbud listede ind i retssalen i Bredgade i København. Men Thule-boerne er kun delvist tilfredse med sejren. De vil i

løbet af nogle dage beslutte, om de vil gå videre til Højesteret.

Allerede fra den første sætning stod det klart, at Thule-boerne havde fået medhold i kravet om erstatning for flytningen i 1953. Smilene blev bredere og bredere blandt sagsøgerne under den næsten timelange oplæsning af dommen. Gradvist blev det klart, at Thule-boerne havde vundet på det helt afgørende spørgsmål: Det var en tvangsflytning i 1953, da fangerne og deres familier fik besked på at pakke slæderne og forlade bopladsen, hvor amerikanerne to år før var begyndt at anlægge den kæmpemæssige Thulebase.

Lille erstatning

De tilkendte erstatninger lød dog på blot en brøkdel af, hvad advokat Christian Harlang havde krævet. Han hav-

de procederet for en samlet erstatning på næsten 45 millioner kroner, fordelt med en kvart million til hver af de 79 sagsøgere, der personligt blev flyttet i 1953, og 25 millioner som et kollektivt beløb til samtlige 599 sagsøgere.

De samlede erstatninger fra landsretten blev på under 1,8 million kroner. Til de individuelle sagsøgere var der godt 1,2 million og en halv million til det kollektive krav. Nogle af sagsøgerne måtte endog gå tomhændede væk. De havde været for unge i 1953 til at få erstatning.

»Jeg er naturligvis lidt skuffet. Jeg har hørt om den sag hele mit liv. Jeg kan ikke forstå, at vi, der var under fire år, ikke får erstatning. Men jeg glæder mig alligevel på de andres vegne«, sagde Kavsuluk Qaviqaaq.

Christian Harlang glædede sig over dommen: »Den danske stats fortællinger og

usandheder om, hvad der rent faktisk foregik i 1953, er blevet underkendt af landsretten. Landsretten har fastslået, at der skete grove overgreb over for befolkningen i Thule og har derfor tilkendt den erstatning. Det er meget glædeligt for befolkningen deroppe og for det fremtidige forhold mellem Danmark og Grønland«, sagde advokaten.

Røde ører

Han mente, at mange i den statslige forvaltning må have røde ører over, at statens vedholdende forklaring om, at flytningen var frivillig, er blevet afvist af dommerne. Han var dog ikke tilfreds med erstatningsbeløbene.

»Det er sandsynligt, at vi vil give Højesteret mulighed for at få det sidste ord i sagen«, sagde Christian Harlang, der bebudede en afklaring af det spørgsmål i løbet af nogle dage.

Landsstyreformand glæder sig over Thule-dom

Ritzau

»Det var da godt!«

Grønlands landstyreformand Jonathan Motzfeldt, Siunut, drog et lettelsens suk, da han i går fik kendskab til Østre Landsrets dom i Thule-sagen.

»Det glæder mig meget,

det er virkelig en god nyhed. Vi har talt om det her (Thule-sagen, red.) så mange gange, men fra dansk side har man hele tiden skubbet spørgsmålet foran sig og væk fra den politiske verden«, sagde Motzfeldt til Ritzau.

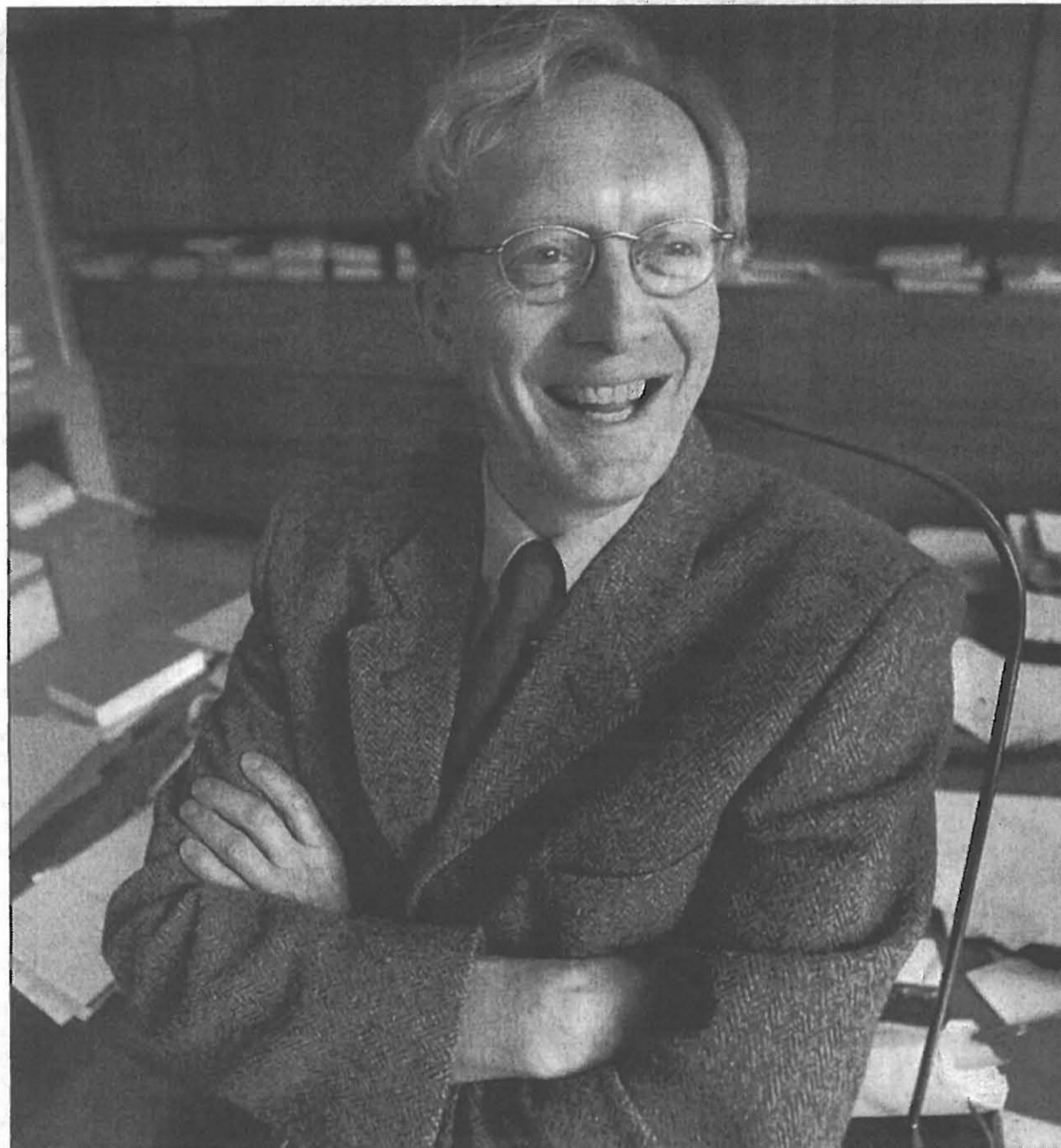
Landsstyreformanden mener, at dommen må få den konsekvens, at Grønland in-

volveres mere i USAs og Danmarks indbyrdes aftaler om den amerikanske tilstedeværelse ved Thule.

»Hele spørgsmålet om amerikanernes aftale med Danmark aktualiseres med denne dom«, siger Jonathan Motzfeldt. Han mener, at Danmark nu må holde op med at betegne Thule-

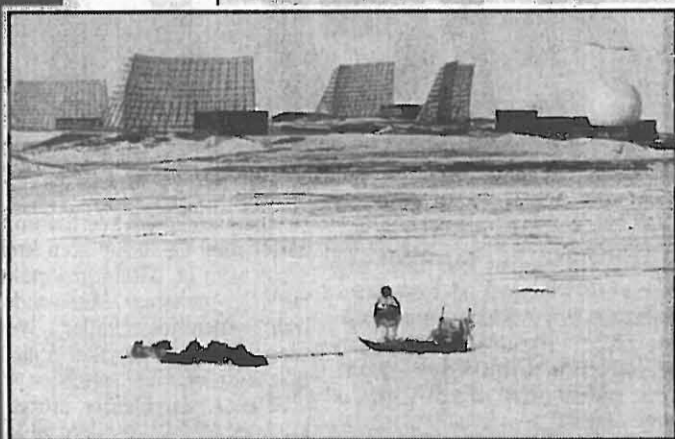
spørgsmål som udenrigspolitik.

»Der er lavet flere tillægsaftaler siden den oprindelige, der blev indgået i 1951. Men nu må det grønlandske landstyre involveres mere - der skal ikke længere laves aftaler mellem USA og Danmark uden om Grønland«, siger Jonathan Motzfeldt.

I VINKEL: Advokat Harlang fik ret. Politikerne, embedsværket og de »veldokumenterede rapporter fik uret. Thule-fangerne BLEV tvangsfjernet. Det skete i 1953 for at give plads til en udvidelse af den amerikanske Thule Air Base.

Foto: Nils Meilvang
Arkiv: Nordfoto

Vist blev Thule-fangerne tvangsflyttet

I maj 1953 flyttes Thule-fangerne for at give plads til en udvidelse af den amerikanske Thule Air Base.

Efter mange års tilløb udtages stævning mod staten for tvangsfjernelse i 1996.

Tidligere rapporter hævder, at Thule-fangernes flytning skete af egen fri vilje.

I marts i år starter sagen ved Østre Landsret med krav om millionerstatning til 598 grønlandere.

Dommen i går fastslår, at det er »i strid med de faktiske forhold at sige, at befolkningen flyttede frivilligt«.

Og med henvisning til brud på FNs konvention om oprindelige folks rettigheder, fik Thule-fangerne en kollektiv erstatning på 500.000 kr. Dertil skal staten betale 50.000 kr. til de Thule-fangere, som i 1953 var over 18 år, og 15.000 kr. til dem, der dengang var mellem fire og 18 år.

Statsministeren meddelte i aften, at dommen ikke vil blive anket. Begrundelse: Den har kørt længe nok.

Kværulanten på de bonede gulve

Af Grit Bendixen

»Magten skal stilles til ansvar«.

Sagde advokat Christian Harlang for godt to år siden til B.T. I går blev magten og dens indehavere i form af staten stillet til ansvar. Østre Landsret fældede dom over statens tvangsforflyttelse af Thule-fangerne tilbage i 1953.

På minutter efter dommen

blev flaget sendt til tops ud for Harlangs advokatkontor i København.

Støjende principper

På andre advokatkontorer i København registrerer man, at Harlang igen havde ført en sag, der kunne måles på den juridiske Richterskala. Og det vakte ikke kun udelt begejstring. For Christian Harlang, 46, er ikke kun populær blandt

kollegerne med de mange og fine navne på de fine adresser i byen.

Lidt nedladende er han kendt for at påtage sig »kværulant-sager«, som ikke altid giver prestige på de bonede gulve. Sager som giver upassende offentlig omtale i en

verden, hvor diskretion er en æressag. Sager som heller ikke er givtige rent økonomisk, men til gengæld er arbejdstunge og tidskrævende.

Som da han sammen med professor Ole Krarup anlagde proces mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen for at bryde

grundloven med underskrivelse af Maastricht-traktaten. Godt nok blev sagen tabt i Højesteret, men at samme Højesteret gav tilladelse til at sagen overhovedet kunne føres, var et slemt nålestik til magthaverne.

Og sagen gav anledning til enorm presseomtale – en omtale som man stadig ser skævt til blandt kollegerne. For slet ikke at tale om den presseomtale Harlang har givet anledning til som advokat i Grevens fejde på Gisselfeldt, hvor Harlang kæmper en heroisk kamp mod de såkaldt store og mægtige i samfundets top.

Født i whiskybæltet

Ikke fordi samfundets top er ukendt for Harlang selv. Vokset op på samfundets solside i det nordlige København, hvor han i dag bor i en velvoksen Klampenborgvilla med kone, to børn og dertil hørende bil og båd.

Privat er Harlang et blufærdigt menneske, som føler det direkte ubehageligt at tale om livet på den økonomiske solside.

»Men derfor behøver man ikke rage til sig og deltage i det store ædegilde. Man kan godt have en gammeldags indstilling til moral og almindelige

menneskers rettigheder,« et af de gentagne udsagn, ligesom han altid ynder at understrege, at selv om han går magten efter i sømmene, skader være et juridisk fundament for at gøre det.

Det løber rundt

Og så gør han heller ingehemmelighed ud af, at selv om gelig driver han også en almindelig advokatvirksomhed, so giver gode salærer og tan smør på brødet.

Siden han som 28-årig stiftede egen advokatvirksomhed, har han ført et halvt hundrede af de såkaldte »kværulant-sager« mod magtindehavere i politik, erhvervs liv og læreanstalter. Langt fra alle sager vindes, men giver til gengæld røre i andedammen. De største sager har været grundlovssagen og Thule-sagen og Grevens fejde. Andresagen på tapetet er sager mod Københavns Borgerrepræsentation for nedlæggelse af Kommunehospitalet, og er fortsat kørende sag mod Øresundskonsortiet for anlæggelse af Ørestaden.

Efter den store triumf i går kunne Harlang derfor lukke kontoret med god samvittighed. Ikke på grund af glæde, med fordi den årlige firma-skovtur ud i det blå skulle afvikles.

Leder side 26

Retfærdigheden vandt

INFORMATION
21/8 - 1999

Thule-fangernes principsejr er mere end en delsejr

Af ERIK LUND
Informations korrespondent

Retfærdighedens mølle mæler langsomt. Men den mæler dog. Østre Landsret gjorde fredag formelt ende på årtiers uret og urimeligheder. Thule-fangerne vandt på det principielle plan retssagen mod den danske stat og får erstatning for tvangsflytningen i 1953, der blev beordret af den danske stat for at gøre plads for en udvidelse af den amerikanske Thule-base.

Dommen er vigtig ikke blot for forholdet mellem Danmark og Grønland, men for udviklingen i rigsfællesskabet i det hele taget.

For opinionsudviklingen i det nordatlantiske område er dette den vigtigste dom siden Højesterets beslutning om udlevering af de islandske håndskrifter.

Små folk kan altså få deres ret ad rettens vej. Thule-stammen, rigsfællesskabets mindste folkegruppe, har opnået en domstols anerkendelse af, at der er sket alvorlige og omfattende indgreb i folkets rettigheder.

Ikke blot vandt retfærdigheden i Østre Landsret, men også i det mindste delvist den elastiske størrelse, der kaldes sandheden.

Årtiers løgne og fortilsler, forvanskninger og veltrimmede statslige lækager med informationer i statsligt favør blev omsider underkendt ad rettens vej.

Det var på høje tid, at rettens relativt klare ord lød i Østre Landsret. Nu ved vi på logisk opstillede juridiske præmisser, at fordrivelsen i 1953 var tvang. Historikere og journalister har vidst det længe. Vidnesbyrdene om en deportationsagtig tvangsflytning har tårnet sig op. Men tidligere udredninger har ikke evnet eller vovet at drage de nødvendige konklusioner ud fra samtidige optegnelser og talrige vidneforklaringer. Nu er det omsider sket i retten.

Erstatningernes størrelse er ikke afgørende i første omgang og i en principiel sammenhæng. Vigtigt er derimod, at retten både har tilkendt Thule-fangerne en kollektiv erstatning på 500.000 kr og individuelle erstatninger på mellem 15.000 og 25.000 kr.

Retten har dermed fastslået, at der er sket indgreb i både kollektive og individuelle rettigheder. At erstatningerne så må forekomme lave i forhold til arten af de krænkelse, der er begået, kan senere blive et anliggende for Højesteret, hvor sagen under alle omstændigheder ender - dog ikke så meget på grund af de lave erstatninger som på grund af, at Thule-fangerne ikke fik medhold i Østre Landsret i deres krav om at få deres gamle jagt- og fangstområder tilbage.

Det udenrigspolitiske problem i forhold til USA, som en tilbagegivelse ville afstedkomme - fordi Thule-basen fortsat er intakt, omend i reduceret form - har Østre Landsret forskånet den danske

stat for at skulle håndtere - i det mindste på indeværende tidspunkt.

Det er ikke sikkert, at Højesteret vil udvise den samme skånsomhed. I flere europæiske lande ses en tendens til, at øverste retsinstans tilkender oprindelige folk rettigheder, som de ikke har kunnet opnå ved lavere retsinstanser.

Så både erstatningsbeløbets lave størrelse og (især) den delte dom, der nok medgiver krænkelser, men afstår fra tilbagegivelse af det oprindelige territorium, borger for en fortsættelse ved Højesteret.

Dette betyder imidlertid ikke, at Thule-folket kun har vundet en halv sejr. Thule-fangerne har vundet en principiel sejr, der er så stor, at modparten uforbeholdent erkender, at det er sagsøgerne, der har vundet.

Dette giver et godt grundlag at arbejde videre på, når først dommens præmisser om nogle døgn er nærlæst.

Det afgørende bliver at fastholde, at staten ikke, som først krævet, blev frifundet - men at det tværtimod éntydigt er fastslået, at tvangsflytningen blev gennemført alene som et dansk diktat. Al opstillet tale om frivillighed er afvist som pure nonsens.

I sammenhæng, der rækker langt videre end til Thule-fangerne og det dansk-grønlandske forhold, er dette måske det vigtigste resultat.

Helt fra den første Ritzau-formidlende meddelelse om flytningen i 1953 til midten af 1980'erne er pressen blevet fodret med tilrettelagt information, der ikke har kunnet holde. Kun stædige forskere og Grønlands-interesserede journalister har tilsammen

evnet at præsentere en modversion, der nu heldigvis viser sig mere bæredygtig i en retssal end de officielle fremstillinger.

Østre Landsrets dom er mere i overensstemmelse med frie forskeres og frie journalisters afsløringer end med de veltrimmede versioner fra de bonede gulve i København.

Det tager tid at grave sandheden frem. Det tager endnu længere tid at få den troet. Men Østre Landsret har med sin dom afgørende bidraget til at skænke forskningens og journalistikkens ofte angrebne modversioner respektabilitet og troværdighed.

»Danmarkshistoriens længst løbende civile søgsmål.« Sådan kaldes Thule-sagen, når den statslige forhalingsstrategi i forhold til Thule-fangerne skal udtrykkes i sprogligt slebne vendinger.

Med Thule-dommen i Østre

Landsret vil sagen løbe videre en rum tid endnu. Men på klarere præmisser end tidligere - og med Thule-fangernes version tilkendt en troværdighed af Østre Landsret, som den hidtil har måtte savne i store dele af den danske offentlighed.

Østre Landsret har, som det sig hør og bør, hørt begge parter som ligeværdige parter - og derpå fældet en dom, der er gået den stærkeste part, den danske stat, imod på afgørende punkter.

Dermed eksploderer Østre Landsret myten om, at grønlandere ikke kan opnå retfærdighed ved danske domstole. Dette er vigtigt for et levedygtigt rigsfællesskab.

Meddelelsen om, at Thule-fangerne har fået medhold i Østre Landsret, blev givet i den grønlandske radioavis kl. syv om morgenen - og udløste straks et stort antal spontane telefonopkald.

ERSTATNING - Statsministeriet skal betale en halv million kroner i kollektiv erstatning i den såkaldte Thule-sag. Sagsøgerne blev desuden tilkendt individuel erstatning. Kasaluk Q fik ikke selv tilkendt erstatning, fordi hun ikke var fyldt fire år i 1953

Foto: Søren Bidstrup/Nordfoto

Hele Grønland måtte tale sammen om, at fangersamfundet i nord omsider havde vundet flere generationers kamp for retfærdighed.

Det politiske Grønland har også reageret omgående på dommen. Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt opfordrer statsminister Nyrup Rasmussen til at give Thule-folket en undskyldning. En sådan opfordring er landsstyreformandens tidligere fremkommet men med uden resultat. Han understreger, at opfordringen også denne gang er venligt ment - og at det naturligvis må være op til statsministeren at finde det rette tidspunkt.

»Luften er rensset, og vi kan igen kommunikere normalt mellem Grønland og Danmark i Thule-sagen,« fremhæver Jonathan Motzfeldt.

I det Qaanaaq, hvortil Thule-fangerne blev flyttet i 1953, kan befolkningen i dag dårligt nok fatte, at den har fået så meget igenem i Østre Landsret. De mange usandheder, der gennem så mange år er sagt fra officiel dansk side i denne sag, er omsider underkendt. Dette gør den 20. august 1999 til sejrens dag i Qaanaaq.

En lang og grundig dom med mange præmisser lader ingen i tvivl om, at det er Thule-folket, der har sejret, og Statsministeriet i København, der har lidt nederlag. Grove overgreb er erkendt. Alle bortforklaringer er underkendt. Et økonomisk ansvar er vedgået. Tilbage står at erkende et politisk-moralsk ansvar. Den slags kan kun ske i Statsministeriet.

Poul Nyrup: Regeringen vil ikke anke dommen

JYLLANDS POSTEN
21/8 - 99

Af NIELS CHRISTIAN NIELSEN
JENS GRUND
og CARSTEN ELLEGAARD

»Den danske stats fortielser og usandheder om, hvad der skete i Thule i 1953 er blevet underkendt af Østre Landsret. Det er en glædelig afgørelse, også for det fremtidige forhold mellem Danmark og Grønland.«

Thule-stammens advokat Christian Harlang tilføjede, at »der må være mange inden for statens forvaltning, der i dag har virkelig røde ører.«

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) tager landsrettens afgørelse til efterretning.

»Landsretten har fastslået, at flytningen af Thule-befolkningen i 1953 skete på en måde, der var retsstridig. Det er godt, at der er nu er skabt klarhed over det historiske forløb, som har berørt mange menneskers liv i Thule fra den tid. Regeringen vil ikke tage initiativ til at bringe sagen for Højesteret. Sagen har nu kørt længe nok,« siger Poul Nyrup Rasmussen.

Christian Harlang kaldte det for sandsynligt, at Thule-stammen vil bede Højesteret vurdere erstatningernes størrelse, at de 0-4 årige ingen godtgørelse får - samt Thule-befolkningens fortsatte krav om ret til at bo og jage i hele Thule-distrikt.

Ikke tilfreds med erstatningen

Formanden for sagsøgerforeningen Hingitaq 53, Ussarqak Qujaukitsoq, fulgte domsafsigelsen med uudgrundeligt ansigtsudtryk, mens tolken søgte at holde trit med retsformanden.

»Det går jo meget hurtigt i dag i retssalen. Men nej, jeg er ikke tilfreds med erstatningerne. Vi er måske nok nødt til at tale om det i den kommen-

de tid,« lød den fåmælte kommentar på et dansk, der lå meget fremmed i munden.

Grønlands landsstyreformand, Jonathan Motzfeldt, kalder dommen meget glædelig.

»Nu er det afklaret, hvordan vi kan begynde at leve sammen fremover. Jeg håber også, at Danmark opfatter det sådan. Nu er luften rensset - også i forhold til, hvordan vi skal gebærde os i forhold til USA. Det er nødven-

»Det er godt, at der er nu er skabt klarhed over det historiske forløb, som har berørt mange menneskers liv i Thule fra den tid. Regeringen vil ikke tage initiativ til at bringe sagen for Højesteret. Sagen har nu kørt længe nok.«

Statsminister
Poul Nyrup Rasmussen

digt, at Danmark og Grønland står sammen som medspillere i forhold til USA's måde at fortolke forsvarsaftalen på,« siger landsstyreformanden.

»Det er også vigtigt at få at vide, at det er nødvendigt at tage de grønlandske myndigheder med på råd. Den tid er forbi, hvor nogen tager beslutninger om Grønland uden at spørge grønlandske myndigheder - centralt og lokalt.«

Aqqaluk Lyngé, der er præsident

for menneskerettighedsorganisationen Inuit Circumpolar Conference, bebudede derimod, at Thule-eskimoerne vil kæmpe videre for rettighederne i hele Thule-distriktet.

»Vi vil nu sammen med Harlang og Hingitaq 53 se på sagen. Der er ikke tvivl om, at netop vores rettigheder til jagt og fangst og til at bebo en del af et område i vores eget land, betyder ganske særligt meget. Derfor er det også nødvendigt, at de grønlandske myndigheder nu ser nærmere på, hvordan vi egentlig skal have det i fremtiden med hensyn til fremmede tropper i vores eget land.«

»Vi vil ikke bare afgive et område på størrelse med Fyn til Thule-basen.«

Glæde og rørte følelser

Stemningen blandt de mange grønlandere blandt tilhørerne var præget af glæde og rørte følelser.

Aqqaluk Luthavde Lyngé mente, at dommen er med til at give sindene ro.

»Der er behov for at sige tak til de gamle og ældre mennesker i Qaanaaq, som i mange år har prøvet at fortælle deres historie til politikerne.«

Kásáluk Qávigaq var kun to måneder gammel, da familien blev tvunget til pludselig at bryde op fra Thule. Så hun får ikke selv nogen erstatning, da grænsen er sat ved fire års børn.

»Jeg synes, det er lidt uretfærdigt. Jeg har jo også været meget påvirket af flytningen og har hørt om det hele mit liv. Men jeg glæder mig på befolkningens vegne. Det er en lettelse, men samtidig har jeg en følelse, som om jeg lige havde været til en begravelse. Det glemmer man ikke lige med det samme.«

Thule-stammens sag

Sagsøgernes påstand

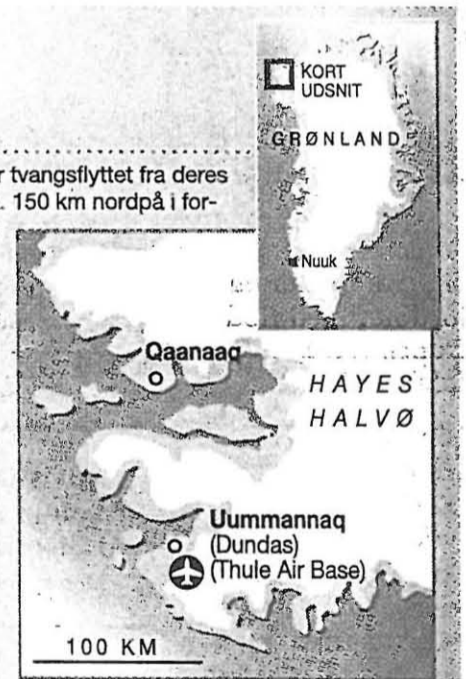
- ▶ I 1953 blev 30 familier med ca. 120 medlemmer tvangsflyttet fra deres boplad Uummannaq ved Thule til Qaanaaq ca. 150 km nordpå i forbindelse med en udvidelse af den amerikanske Thule Air Base i Nordvestgrønland.
- ▶ I løbet af få år blev polareskimoerne bofaste i nye træhuse. Den traditionelle vandring mellem vinterboplads og sommerboplads bortfaldt.
- ▶ Sagen mod den danske stat blev anlagt i 1996 og omfatter 598 enkeltpersoner, plus Thule-stammen repræsenteret ved foreningen Hingitaq 53 ("De udstødte fra 53").
- ▶ Det er dog kun 79 eskimoer, som oprindeligt blev flyttet, der hver krævede 250.000 kr. i erstatning, mens erstatningskravet fra Hingitaq 53 var på 25 mio. kr.
- ▶ De øvrige sagsøgere, der enten er gift ind i Thule-stammen eller er efterkommere af de tvangsforflyttede sagsøgere, kræver anerkendelse af deres ret til at bebo boplad Uummannaq, færdes og drive fangst i hele Thule-distriktet.

Statens påstand

- ▶ Staten krævede sig frifundet med henvisning til, at flytningen skete frivilligt.
- ▶ Kammeradvokaten gjorde på Statsministeriets vegne bl.a. gældende, at Thule-stammens kollektive rettigheder til Grønlands naturgivne ressourcer i 1979 er overgået til hjemmestyret.
- ▶ Herunder: "at sagsøgerne ikke har noget krav på at bebo og anvende boplad Uummannaq (Dundas, red.), ligesom de ikke har noget krav på at kunne drive jagt og fangst i hele Thule-distriktet. I den forbindelse gøres det gældende, at det aldrig har været gældende ret i Thule-området, at alle fangere med husstand kunne bosætte sig frit ved kolonien i Dundasområdet."

Dommen

- ▶ "Der er tilkendt Thule-stammen en erstatning på 500.000 kr. for mistede jagt- og fangstrettigheder. Der er for den krænkelse, som flytningen indebærer, tilkendt hver af de sagsøgere, som var omfattet af befolkningsflytningen, og som var 18 år og derover, en godtgørelse på 25.000 kr.. Der er endvidere tilkendt hver af de sagsøgere, som var omfattet af befolkningsflytningen, og som var mellem fire og atten år, en godtgørelse på 15.000 kr."
- ▶ "Det er ved dommen lagt til grund, at befolkningsflytningen i slutningen af maj 1953 ikke var udslag af et ønske fra befolkningens side, men fandt sted efter en beslutning truffet udelukkende af de danske myndigheder."
- ▶ "Iøvrigt frifindes sagsøgte".

Isklar dom – men beskeden erstatning

Baggrund

AF JESPER LARSEN
OG KARL ERIK NIELSEN

Årtiers anklager mellem Danmark og Grønland om forflyttelsen af den eskimoiske fangerbefolkning fra Thule tilbage i 1953 blev i går endelig afgjort af Østre Landsret i København.

Dog med mulighed for et senere efterspil i Højesteret.

Efter to måneders retsmøder samt en tiltrængt tænkepause for de tre landsdommere sommeren over var dommen ellers klar som iskrystal:

Jo, de grønlandske eskimoer blev tvangsflyttet i 1953.

Nej, fangerbefolkningen ønskede det ikke selv.

Og jo, Thulestammen er berettiget til erstatning i dag.

Sagen var anlagt af den såkaldte Thule-stamme samt 598 individuelle sagsøgere

mod Statsministeriet. Med en kollektiv erstatning på 500.000 kroner til netop Thule-stammen fulgte dommerne i de væsentlige træk grønlandernes argumentation om, at flytningen til Qaanaaq i sin tid ikke skete frivilligt, men at der derimod var tale om tvang for at gøre plads til en udvidelse af det amerikanske militæranlæg – Thule Air Base.

Udover den kollektive erstatning blev de oprindeligt forflyttede, der var fyldt fire år dengang – og det drejer sig om 63 ud af de knap 600 grønlandske sagsøgere i sagen – desuden tildelt individuelle erstatninger på enten 15.000 kroner eller 25.000 kroner.

Trods sejren overvejer Thule-stammen nu i samråd med deres to advokater, Christian Harlang og Henrik Karl Nielsen, tilsyneladende at anke sagen til Højesteret.

En ting er, at landsretten med sin dom ikke gav fangerne retten til igen at bo

Thuleboerne vandt, mens staten tabte det historiske opgør om forflyttelsen af de grønlandske eskimoer fra Thule til Qaanaaq tilbage i 1953. Men selv om de danske myndigheder ifølge Østre Landsret klart tvang Thuleboerne væk fra deres boplad, blev erstatningen alligevel forholdsvis beskeden – og under alle omstændigheder mange gange under Thule-advokaternes krav.

og jage i Thule-området, som krævet.

En anden og mere åbenlys, at dommerne langtfra tilkendte fangerne den store erstatning, de havde sat næsen op efter.

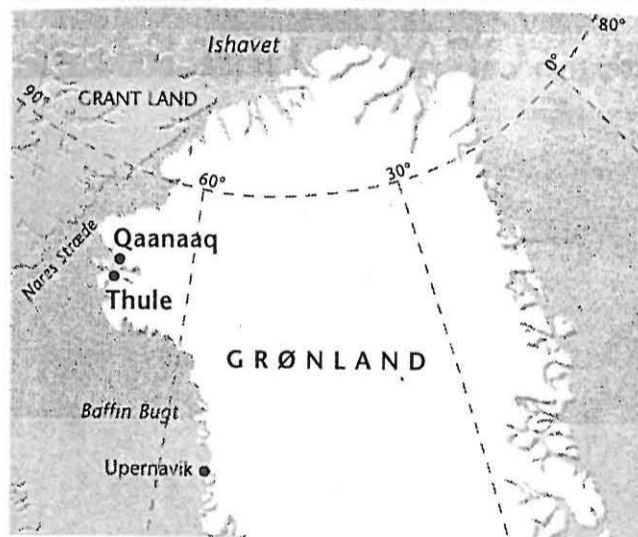
Således havde Thule-advokaterne oprindeligt selv opgjort erstatningskravet til hele 136 millioner kroner.

Med Civiretsdirektoratets mellemkomst blev det kollektive krav imidlertid nedsat til 25 millioner kroner

plus en individuel erstatning på 250.000 kroner for dem, der rent faktisk blev forflyttet.

Hvilket så i går blev reduceret yderligere og altså i sidste ende takseret til alt i alt små to millioner kroner af Østre Landsret.

For ifølge dommerne var der ganske vist tale om tvang, da Thule-stammen i 1953 blev flyttet, og det er det væsentlige. Men landsretten mener omvendt, at det er sket ud fra et velment ønske om at sikre be-

folkningens kultur og eksistens.

Dog var den udløsende faktor for befolkningsflytningen et amerikansk ønske om at opstille antiluftskytstæt på eskimoerne – et ønske, som de danske myndigheder af hensyn til deres allierede var parat til at imødekomme.

Det er således Østre

Landsrets samlede bedømmelse, at flytningen var et »alvorligt indgreb« over for befolkningen, da »der ikke er belæg for at sige, at der fra befolkningens side var udtrykt ønske om at flytte,« som det hedder.

Snarere tværtimod, da det må »antages«, at de danske myndigheders beslutning om flytningen er truffet »på

baggrund af et ønske fra amerikansk side om adgang til at opstille antiluftskytstæt på et areal tæt ved bopadsen.«

Når erstatningen alligevel bliver forholdsvis beskeden skyldes det ifølge dommen blandt andet »betydelige vanskeligheder« med overhovedet at »bedømme basens betydning for befolkningens jagt og fangst.«

De tilgængelige oplysninger er »ikke entydige og må antages at være præget af subjektive forhold,« mener landsretten.

Specielt hvad angår de individuelle erstatninger har dommerne skelet til eskimoernes alder under selve flytningen, da netop alderen vurderes at have betydning for »krænkelsens individuelle følelighed,« som det formuleres.

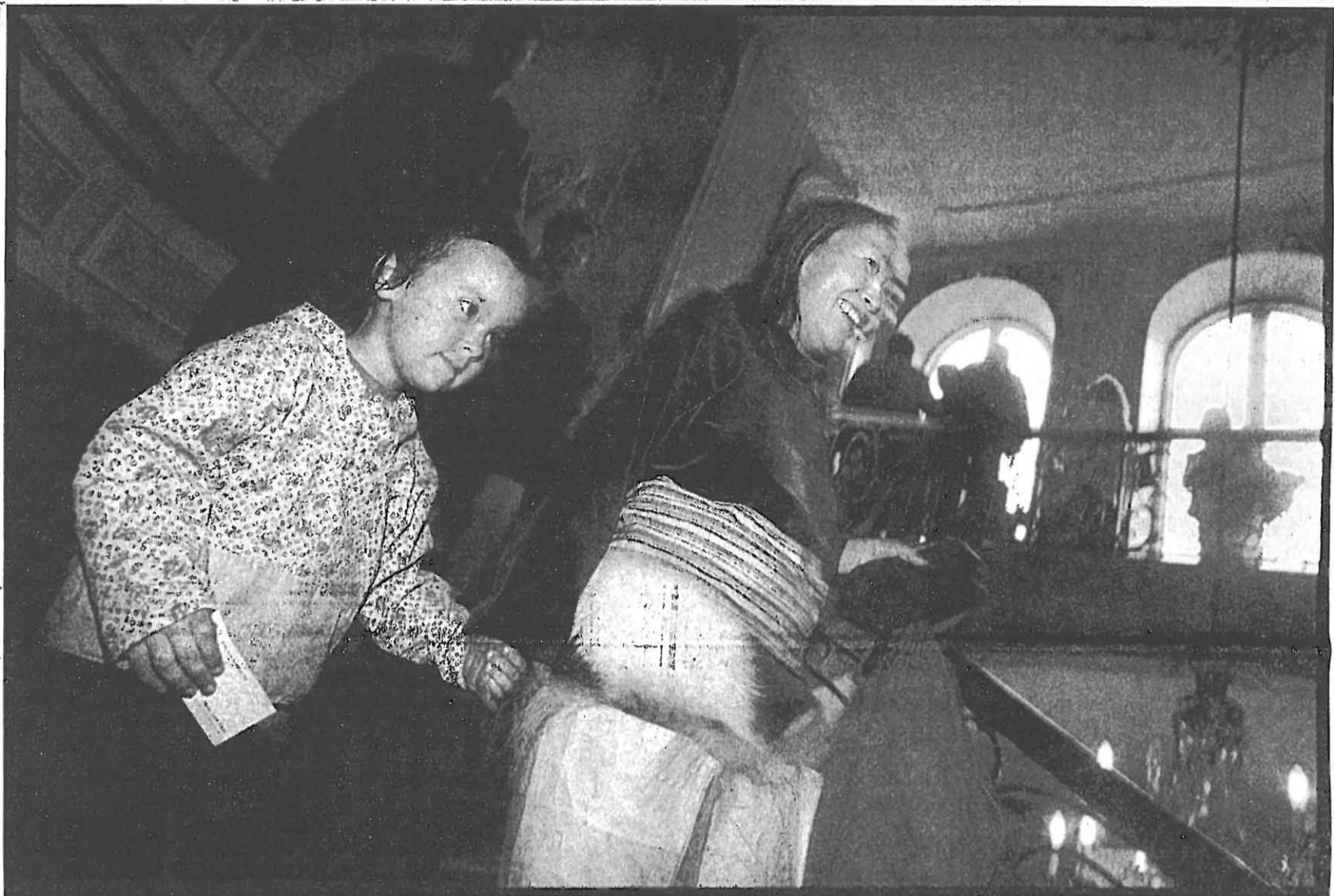
Men tilbage står, at Thule-befolkningen vandt, mens staten tabte det historiske opgør. I dommen falder der da også drøje hug til ikke mindst

den danske centraladministration for tilbage i 1953 at have forsøgt at føre den danske befolkning bag lyset.

Konkret nævnes en pressemeddelelse fra det daværende Grønlandsdepartement om flytningen. Heri hedder det, at de danske myndigheder netop var »blevet enige« med repræsentanter fra Thules særlige fangerråd om, at »eskimoernes ønske om at flytte fra Thule skulle opfyldes.«

Men ifølge Østre Landsret var den officielle danske udlægning af begivenhederne ganske enkelt »i strid med de faktiske forhold.« At der derimod var tale om »et diktat fra de danske myndigheder« fremgår af dokumenter fra blandt andet Grønlandsdepartementet. Som eksempel fremhæver landsretten et internt notat med en bramfri beskrivelse af, hvordan det elegant var lykkedes at »undgå at slippe katten ud af sækken.«

Men det skete så i går.

Først på vej ned ad trappen i Østre Landsret kunne Kasaluk Qavigaq smile – hun var kun få uger gammel, da hendes stamme blev bedt om at flytte. Foto: Søren Bidstrup

Thule-fangerens historiske sejr modtaget med blandede følelser

Gravøl: Det skulle være sejr-dag for Thule-stammens talsmænd og deres advokater. Og selv om de da var glade for landsrettens dom, så manglede der ligesom noget. Først og fremmest penge. Et menigt medlem af stammen var dog så glad for bare at have fået ret.

AF JESPER LARSEN
OG KARL ERIK NIELSEN

Først da eskimoen Kasaluk Qavigaq forlod Østre Landsret ad den gamle bygnings brede marmortrappeløb, kunne hun smile.

Indtil da havde hun blot set betuttet til, mens en horde af advokater, journalister, venner og bekendte gav hende knus og ønskede tillykke.

Som medlem af Thule-stammen var hun i går med til at vinde en historisk sejr over den danske regering for den »retsstridige« flytning i 1953, som landsretten betegnede episoden for 46 år siden.

Men selv følte hun det mere som at have været med til en begravelse i landsrettens mausoleum-lignende retssal.

»Jeg har hørt om denne sag hele mit liv. Nu håber jeg, den er begravet, og som til alle begravelse går der nok et stykke tid, før alle følelser og indtryk er på plads,« sagde den lille kvinde i hendes køns traditionelle eskimodragt – lange kamikker og farvestrålende trøje.

Kasaluk Qavigaq blev født, få uger før hendes stamme fik besked på at flytte fra deres boplads ved Thule-basen til Qaanaaq små 200 kilometer

mod nord. De fik fire dage til at pakke deres ejendele og komme af sted på hundeslæderne.

På grund af sin unge alder får Kasaluk Qavigaq ikke del i Østre Landsrets tildeling af individuel godtgørelse til 63 overlevende eskimoer fra flytningen.

Landsretten har vurderet, at børn under fire år på flytte-tidspunktet ikke har lidt et overgreb, der berettiger til erstatning.

Det trækker Kasaluk Qavigaq på skuldrene ad. Hun er ligeglad med pengene.

Det er hendes forbundsfæller i Thule-stammens forening Hingitaq '53 samt dennes advokat, Christian Harlang, derimod ikke. Og de betragter langt fra sagen som afsluttet og begravet.

Christian Harlang mere end antydede efter domsafsigelsen, at netop landsrettens forholdsvis lave erstat-

ningsbeløb vil blive anket til Højesteret. Thule-stammen krævede 25 millioner kroner, men endte altså med en halv million.

»Det er ikke tilstrækkeligt. Vi mener, at retten godt kunne have betalt den fulde erstatning på 25 millioner kroner,« sagde advokaten.

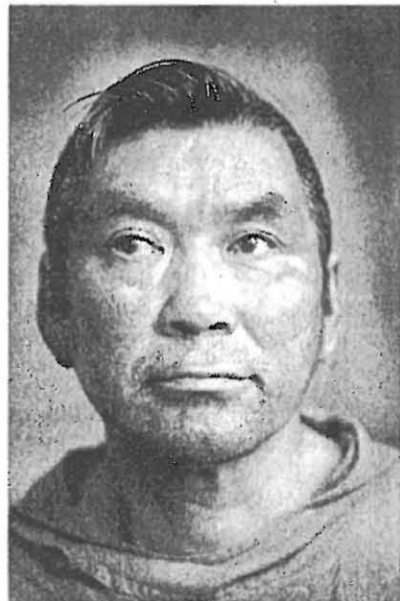
Han antydede også, at eskimoerne i en kommende ankesag vil gentage kravet om en særlig ret til at bo, færdes og jage på det areal, som i 1953 blev beslægtet til udvidelsen af Thule-basen.

En ret, som landsretten underkendte, og som under retssagen har givet anledning til et barsk slagsmål mellem parterne.

Den danske regering mener nemlig, at en særlig ret til eskimoerne vil underminere Hjemmestyrets myndighed og desuden have karakter af diskrimination af de grønlandere og andre, som holdes ude af disse særrettigheder.

Ussarqak Qujaukitsoq er formand for foreningen Hingitaq '53, der har repræsenteret Thule-fangerne i sagen mod Danmark – han var tilfreds med, at dommen fastslog, at den danske stat handlede forkert i 1953. Foreningen skal nu sammen med dens advokater tage stilling til, om dommen skal ankes til Højesteret for at få forhøjet erstatningen.

Foto: Søren Bidstrup

Dertil kommer, at det vil skabe tvivl om, hvorvidt den amerikanske luftbase overhovedet er anlagt på et lovligt grundlag.

»Men umiddelbart må jeg være tilfreds med de store resultater, vi fik her i dag,« konstaterede Christian Harlang, som nu skal drøfte dommen med sine klienter i Hingitaq '53 – og hér er der direkte kurs mod Højesteret.

Foreningens formand, Ussarqak Qujaukitsoq, udtrykte stor tilfredshed med dommen. Men med støtte fra ICC – en interesseorganisation for verdens eskimobefolkning – holder foreningen fast i kravet om at få tilkendt en særlig ret til Thule.

»Dommen er ganske tilfredsstillende. Den er med til at give sindet ro. Men vi vil arbejde videre med problemet om Thule-boernes rettigheder til at bo og jage, og vores udgangspunkt er, at vi ikke vil afgive en centimeter af vores land til Thule-basen og andre udenlandske styrker i Grønland,« sagde ICC-præsidenten, Aggaluk Lyngé.

Han benyttede samtidig lejligheden til at sige tak til alle de gamle i Thule, der gennem tiden har prøvet at fortælle deres historie til politikerne. »Nu har vi fået rettens ord for, at der skete et overgreb,« sagde han.

Sagens taber – statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) – erkendte i aftes sit nederlag.

»Vi har nu fået en afgørelse om begivenheder, der foregik for snart 50 år siden. Landsretten har fastslået, at flytningen af Thulebefolkningen i 1953 skete på en måde, der var retsstridig,« sagde statsministeren, der fraskrev sig muligheden for at anke.

»Sagen har kørt længe nok,« sagde han.

Men hans embedsmænd og kammeradvokaten kan altså meget vel gøre klar til en ny runde i Højesteret.

Dom i Thule-sagen

Østre Landsret tilkendte i går Thule-stammen en kollektiv erstatning på 500.000 kroner for flytningen væk fra deres boplads ved den amerikanske flyvebase i det nordlige Grønland i 1953. Samtidig modtager 32 medlemmer af Thule-stammen hver 25.000 kroner i individuel godtgørelse, mens 31 andre modtager 15.000 kroner. Statsministeriet skal i alt betale 1.765.000 kroner i erstatning plus renter.

Rettens begrundelser

Sagen handlede om, hvor vidt eskimoerne på bopladsen ved Ummannaq (Thule) flyttede frivilligt eller under tvang, da USA i maj 1953 af den danske regering fik lov til at udvide Thule Air Base med opstilling af antiluftskys. Østre Landsret slår fast, at det skete med et element af tvang, uden at Thule-stammen var taget med på råd:

kunne lægges til grund, at Jess Qujaukitsoq har udtalt sig, som det fremgår af protokollatet af mødet. Det må således antages, at beslutningen om befolkningsflytningen blev truffet alene af de danske myndigheder. Det må antages, at beslutningen blev truffet også ud fra et velment ønske om at sikre befolkningens kultur og fortsatte eksistens, men der kan ikke ses bort fra, at den udløsende faktor for befolkningsflytningen var det amerikanske ønske om opstilling af antiluftskys i umiddelbar nærhed af bopladsen. Dette bestyrkes endvidere af indholdet af de notater, der sideløbende blev udarbejdet med

Landsretten finder det især angribeligt, at eskimoerne kun fik ganske få dage til at flytte cirka 200 kilometer nordpå til den nye by Qaanaaq (Nye Thule).

om et alvorligt indgreb over for befolkningen. Det bemærkes herved, at der, som sagen foreligger oplyst med hensyn til de danske myndigheders kendskab til amerikanernes planer om luftforsvar af baseområdet, ikke var noget til hinder for, at befolkningen havde fået en rimelig tid til at indstille sig på og gennemføre flytningen, og at der, såfremt isforholdene var afgørende, kunne have været sørget for transportmuligheder med skib fra Ummannaq til de steder, hvor befolkningen måtte foretrække at slå sig ned.

Landsretten konstaterer, at selv om der ikke fandtes retsregler for sådanne befolknings-flytninger i Grønland på daværende tidspunkt, så havde Danmark underskrevet internationale konventioner, blandt andet FN-pagten. Dermed var vi forpligtet til at yde erstatning i tilfælde af vidtgående indgreb i befolkningens levevilkår.

central del af Thule Stammens jagt- og fangstområde blev inddraget. Da adgangen til at drive jagt og fangst udgjorde eksistensgrundlaget for befolkningen, må den skete inddragelse af stammens jagt- og fangstområde anses for et så vidtgående indgreb i stammens økonomiske rettigheder, at indgrebet må betegnes som en ekspropriation. Den praksis vedrørende erstatningsfri regulering i Danmark, som sagsøgte har påberåbt sig, angår

På den baggrund konkluderer Østre Landsret, at flytningen var ulovlig:

bopladsen, og det er nærmere beskrevet, hvori indgrebet bestod. Landsretten finder, at indgrebet under de anførte omstændigheder må anses for en retsstridig krænkelse af befolkningen i Ummannaq.

Thule-stammen havde endvidere krævet rettighederne til at bo, færdes og jage i det område, som i 1953 blev beslaglagt til militære formål. Men landsretten underkendte dette krav, som i modsat fald kunne have skabt tvivl om Thule-basens lovlighed og ført til en politisk, diplomatisk og juridisk strid med USA. Landsretten fandt, at basen var oprettet i overensstemmelse med den gældende forsvarsoverenskomst fra 1951 og påpegede i øvrigt, at Thule-stammens ledende organ, Fangerrådet, ikke havde kompetence i udenrigsspørgsmål:

krævede forsvarsoverenskomsten ikke forelæggelse for Fangerrådet for at opnå gyldighed. Uanset at der under hensyn til baseanlæggets indgribende betydning for befolkningen burde være foretaget orientering af Fangerrådet og befolkningen på et tidligere tidspunkt og på en mere fyldestgørende måde, end det skete, er der herefter ikke grundlag for at fastslå, at Thule Air Base er ulovligt anlagt.

Svært for Nyrup at sige undskyld

Thule-sagen: På trods af at Thule-boerne – med støtte af et stort folketingsflertal – indtrængende har bedt statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) om at undskylde tvangsforflytningerne af fangerbefolkningen i 1953, har han omhyggeligt undgået at tage ordet »undskyld« i sin mund. Berlingske Tidende har spurgt ham hvorfor.

Interview

AF ANNE MEINICHE

Poul Nyrup Rasmussen – hvorfor giver du ikke bare Thuleboerne en undskyldning, når de nu så gerne vil have det?

»For det første ser det ud til, at der er gået indenrigspolitisk taktik i sagen. Man har stået i kø for at komme i fjernsynet

og kræve, at jeg siger undskyld. For det andet har jeg lagt meget vægt på, at Østre Landsrets afgørelse nu danner konklusionen på en mangeårig diskussion, og derfor har regeringen og jeg besluttet ikke at anke dommen. For det tredje har jeg – den dag vi fik dommen – talt med Grønlands landsstyreformand, Jonathan Motzfeldt, i telefonen, og vi er enige om, at når vi mødes igen, så vil dette spørgsmål helt naturligt komme op. Jeg var selv ti år i 1953, da flytningen fandt sted, og når jeg kigger tilbage med historiens briller og vurderer Østre Landsrets afgørelse, så er det helt naturligt at beklage den måde, hvorpå flytningen fandt sted i 1953.«

Det kan være svært at forstå, hvorfor det er så vanskeligt at sige lige netop »undskyld«?

»Jamen, man skal være opmærksom på et par forhold. For det første gjorde jeg for et par år siden det, at jeg holdt et møde med daværende landsstyreformand, Lars Emil Johansen, for mellem vore to

styrer at finde en løsning på det her spørgsmål. Og det fandt vi faktisk. Den indebar blandt andet en aftale om en delvis finansiering af en landingsbane i Qaanaaq. Vi var enige om, at der derefter ikke fandtes flere udestående spørgsmål i den her sag. Så kan enkeltpersoner selvfølgelig altid rejse sager i forhold til den danske stat, som det så er sket, og nu gør jeg det, at jeg vurderer sagen, inden Jonathan Motzfeldt og jeg mødes. Men altså – jeg har sagt, at måden flytningen foregik på, beklager jeg på den måde, jeg nu kan gøre det i historiens lys. Og så drøfter jeg med Jonathan Motzfeldt, hvordan vi så ellers kan se på spørgsmålet.«

Og så mener du, at det er tilstrækkeligt?

»Det har ikke så meget med et tilstrækkeligheds-kriterium at gøre. Det, vi har fået fra Østre Landsret er en klarhed over den måde, flytningen er foregået på. Den var retsstridig, og det er det, jeg i dag beklager. Det øvrige må jeg så drøfte med Motzfeldt.«

Mildere vinde i Folketinget

Måske godt nok: Statsministerens beklagelse over tvangsflytningen af Thule-boerne i 1953 har i nogen grad taget luften ud af kravet fra et folketingsflertal om en undskyldning.

AF ANNE MEINICHE

Det politiske pres på statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) for at få ham til at sige undskyld til Thuleboerne lettede en hel del i går.

Lørdag stod et stort bredt folketingsflertal bestående af Venstre, CD, Dansk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti, SF og Enhedslisten bag et krav til statsministeren om, at han på Danmarks vegne officielt siger undskyld til grønlænderne. Men lige netop ordet »undskyld« har ikke været til at liste ud af Nyrups mund.

I går sagde han så, at han

beklagede begivenhederne. Og det er godt nok, mener både CDs leder Mimi Jacobsen og Venstres politiske ordfører, Ulla Tørnæs.

»Man skal lægge mærke til, at Nyrup også siger, at han vil finde en løsning sammen med landsstyreformand Jonathan Motzfeldt. Og hvad der er godt nok for Motzfeldt er også godt nok for mig,« siger CDs leder.

Også Ulla Tørnæs lader krudtet hvile – om end hun synes, det havde klædt statsministeren at vise stor-sind og slet og ret sige »undskyld«.

Hos Dansk Folkeparti kalder Pia Kjærsgaard det »pinligt«, at en undskyldning

skal trækkes ud af Nyrup.

Og hun står fast på partiets krav om, at sagen skal på dagsordenen i Folketingets Udenrigspolitiske Nævn.

SFs leder, Holger K. Nielsen, vil ikke umiddelbart tage stilling til, om beklagelsen er nok for hans parti. Han vil lade grønlænderne afgøre, om det er godt nok. Og så vil han støtte dem i deres afgørelse.

Og den afgørelse er formentlig givet.

I hvert fald siger Thuleboernes advokat, Christian Harlang, at det er et mysterium for ham og hans klienter, at statsministeren ikke vil give en undskyldning og kalde den en undskyldning.

»Alle ved, hvilken betydning en undskyldning har, og jeg synes, det er skuffende, at han ikke svarer seriøst tilbage,« siger Christian Harlang.

Nyrup beklager Thule-sag

Tvangsflytning: Statsministeren beklagede i går statens flytning af Thule-fangerne i 1953. Men det er ikke nok, siger deres advokat.

AF ANNE MEINICHE
OG TRINE MUNK-PETERSEN

Ordet »undskyld« indgik ikke i går, da statsminister Poul Nyrup Rasmussen omsider kommenterede thuleboernes krav om en officiel undskyldning fra den danske stat for den tvangsflytning, de var udsat for i 1953. Men statsministeren var så tæt på en undskyldning, som han kunne være uden at bruge ordet. Til Berlingske Tidende siger han, at han »beklager« hændelserne i 1953.

»Jeg var selv ti år, da flytningen fandt sted, og når jeg kigger tilbage med historiens briller og vurderer Østre Landsrets afgørelse, så er det helt naturligt at beklage den måde, hvorpå flytningen fandt sted,« siger Nyrup.

Men beklagelsen er ikke nok, siger Thuleboernes advokat, Christian Harlang: »Det her er ikke en undskyldning. Nyrup Rasmussens person og alder er komplet irrelevant i denne sag. Det er ikke det, det drejer sig om. Det er som statsminister, som statens repræsentant, thulebefolkningen ønsker en undskyldning af Nyrup Rasmussen.«

I Folketinget står et bredt flertal bag en opfordring til statsministeren om at give thuleboerne en regulær undskyldning. Men ovenpå beklagelsen er der usikkerhed om, hvorvidt han har imødekommet opfordringen – blot uden at bruge ordet »undskyld«.

Moralsk sejr til Thule-stammen

THULE-SAGEN 46 år efter 30 eskimo-familiers tvangsflytning fra Thule, fik de i går tilkendt erstatning i Østre Landsret.

Af NIELS CHRISTIAN NIELSEN

Den danske stat har krænkede Thule-eskimoerne så groft, at de skal have erstatning 46 år efter tvangsflytning fra Thule.

Østre Landsret tilkendte i går Thule-stammen 0,5 mio. kr., mens 32 inughuiter, der var over 18 år i 1953 fik tilsammen 800.000 kr., mens 31 fik sammenlagt 465.000 kr.

Flytningen af Thules 30 eskimofamilier fra den amerikanske Thule Air Base til en ny boplads Qaanaaq 150 km nordpå var »en retsstridig krænkelse af befolkningen i Uummannaq« og »et alvorligt indgreb over for befolkningen«, erklærer Østre Landsret.

Retsformanden Inger Nørgaard sled stemmen en hel time for at nå gennem samtlige præmisser i den komplicerede dom, som med bilag fylder to bind på sammenlagt knap seks centimeters tykkelse.

Dommen indebærer samtidig, at Østre Landsret anerkender Thule-stammen, inughuit, som et folk i forhold til ILO-konventionen om oprindelige folks rettigheder.

Dommen blev af sagsøgerne kaldt en moralsk sejr.

Staten slap billigt

Staten slap dog billigt i forhold til et erstatningskrav på 25 mio. kr. fra sagsøgerforeningen Hingitaaq 53, der betyder de udstedte på Thule-sproget.

Tilsvarende blev de individuelle godtgørelser kun henholdsvis 25.000 og 15.000 kr. mod et

Foto: LARS KRABBE

SEJR - Der var sejrstemning i den grønlandske gruppe. Advokat Christian Harlang (tv) og formanden for Hingitaaq 53, Ussarqak Qujaukitsoq, fik i vid omfang medhold af Østre landsret. Men Kásáluk Qávigaq, her med datteren Naduk, var for spæd ved tvangsflytningen til at få erstatning.

krav om 250.000 kr. De tvangsflyttede børn under fire år fik intet tilkendt, fordi landsretten ikke fandt, at de havde oplevet flytningen som en tort på samme måde som stammens ældre medlemmer.

Derimod genvandt Thule-stammen ikke retten til at bo og færdes i hele Thule-distriktet.

En af sagens pinlige elementer har form af en pressemeddelelse fra Grønlandsministeriet.

Møde i Thules fangerråd

Stationsinspektør Mørck Rasmussen og pastor Jokum Knudsen var som danske medlemmer af Thules fangerråd kaldt til møde i Grønlandsministeriet i

begyndelsen af maj. Eskimoerne var ikke inviteret med.

Ministeriet udsendte den 11. maj 1953 pressemeddelelse om, at der ved drøftelserne i København var »opnået enighed om, at kolonien Thule skulle flyttes, og det anførtes, at baggrunden herfor var et ønske fra eskimoernes side, fordi fangstmulighederne

var blevet stærkt formindskede efter anlæggelsen af basen,« konstaterer Østre Landsret.

Men Landsretten har oplevet et andet begivenhedsforløb rullet op i retten.

»Hverken de grønlandske medlemmer af fangerrådet eller nogen del af befolkningen var orienteret om inspektørens og

præstens rejse til København eller formålet med rejsen. Der er endvidere ikke noget belæg for at antage, at der fra befolkningens side var udtrykt ønske om at fraflytte bopladsen,« hedder det i landsrettens præmisser.

Der var snarere tale om et diktat fra de danske myndigheder, og landsretten har ikke fundet belæg for, at befolkningen var indforstået med flytningen.

Fik fire dage til at flytte

Efter en samlet bedømmelse konkluderer landsretten, at der var tale om »et alvorligt indgreb over for befolkningen.«

Thulestammen fik kun fire dage i maj 1953 til at flytte fra deres tørvemuldhuse til telte i Qaanaaq 150 km nordpå, skønt den officielle pressemeddelelse erklærede, at flytningen skulle strække sig over et par år.

Men landsretten finder, at der ikke var noget til hinder for, at Thule-stammen havde fået rimelig tid til at indstille sig på og gennemføre flytningen.

Statsministeriet blev frifundet i Thule-stammens krav om ret til bo, jage og drive fangst i hele Thule-distriktet.

Basen lovligt anlagt

Landsretten slår fast, at den amerikanske Thule Air Base er lovligt anlagt.

Og det var lovligt at inddrage området til militære formål, som det skete ved forsvarsoverenskomsten af 1951. Grundlovens regler om ejendomsrettens ukrænkelighed anses nemlig ikke for at have være gældende i Grønland.

Der var heller ikke noget krav om lovhjemmel som betingelse for inddragelse af området efter loven om Grønlands styrelse, så det var helt legalt, at de danske myndigheder inddrog arealet, uden at Folketinget havde vedtaget en ekspropriationslov.

Grænser for magtbrynde

For anden gang på kun et år har statens topembedsmænd og vore fremmeste politikere fået en juridisk øretæve.

I foråret blev Tvind-loven kendt i strid med grundloven. En dom, som gav genlyd og blev til en ordentlig flovmand for statens juridiske hjerner og de politikere, som ikke har den fornødne dømmekraft.

I går blev staten igen dømt. Nu har Thulefangerne efter 45 års kamp fået oprejsning. De blev flyttet mod deres vilje, og alle bortforklaringer er fejlet til side.

Dommen er ikke til at misforstå – der er igen sat en grænse for, hvad ministre og deres topembedsmænd kan tillade sig i form af magtbrynde og forblommede bortforklaringer.

Selv om de to sager måske ikke følges op af den store folkelige sympati, er det dog betryggende at vide, at det danske retssystem er under modernisering.

Ældre jurister kan i dag skrive under på, at man for år tilbage anså det for næsten umuligt at vinde over staten. Systemet hyttede sig selv, og man skal tilbage til udleveringen af de islandske håndskrifter for at finde en større sag, som staten tabte.

Thule-fangerne fik ret. Grundloven gælder i alle kroge af riget.

Dommen i Østre Landsret i går viser, at retssystemet tager vore internationale forpligtelser og grundloven alvorligt. At den danske stats tilslutning til internationale konventioner ikke kun er til festligt brug. Og at grundloven gælder i alle kroge af riget.

Dermed er der sat et fint minde for den grundlov, som i juni fejrede sig 150 års fødselsdag med højtravende taler og flag, der gik til tops.

Det giver også tillid til, at det kan nytte for almindelige mennesker at tage kampen op mod en statslig overmagt. Hvilket – overset i den daglige trummerum – også giver sig udslag i, at flere og flere skatteydere vinder deres skattesager ved retten.

Det må give anledning til selvransagelse i magtens korridorer. Staten har stadigvæk ressourcerne, tiden, ekspertisen og kræfterne til at lade sig drive gennem retssystemet. Men disse mange ressourcer kunne faktisk bruges på en bedre og mere gavnlige måde end til at føre proces mod egne borgere.

B.T.

NY MELDING FRA REGERINGEN I THULESAGEN

Nyrup vil undskyldte

Beklager den behandling,
Thule-stammen blev udsat for

Af Jens Ringberg

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen er på vej med en officiel undskyldning til Thule-stammen, der i 1953 blev tvangsforflyttet fra sin boplads i Thule.

Undskyldningen vil falde, når den grønlandske landsstyreformand Jonathan Motzfeldt om kort tid kommer til København for at drøfte dommen i Thule-sagen med Nyrup Rasmussen.

Statsministeren siger til TV 2 Nyhederne, at han »beklager den måde, det skete på«.

»Jeg har lovet Jonathan Motzfeldt, at vi tager en god snak. Derfra vil vi sikkert komme med en klar melding,« siger Poul Nyrup Rasmussen – og bekræfter at han dermed åbner for en officiel beklagelse.

Statsministerens første reaktion på Østre Landsrets dom i Thulesagen i fredags var ellers blottet for overvejelser om at undskyldte det danske overgreb i 1953.

I stedet noterede Poul Nyrup Rasmussen sig blot, at »det er godt, at der nu er skabt klarhed over det historiske forløb«. Og meddelte, at staten afstår fra at anke dommen til Højesteret.

Det var dog for lidt for både landsstyreformanden og en lang række partier i Folketinget, der ønskede en regulær undskyldning på Danmarks vegne. Med sin melding i går undgår Poul Nyrup Rasmussen derfor et slagsmål i Folketinget om reaktionen på Thule-sagen.

Østre Landsret stemplede flytningen af Thule-stammen som et groft overgreb fra dansk side. Overlevende fangere fik en beskeden erstatning – men ikke retten til området tilbage.

jens.ringberg@aktuelt.dk

Foreløbig er det kun blevet til en beklagelse, men der er tegn på, at statsministeren vil give Thule-stammen en »rigtig« undskyldning. Foto: Jørgen Schiøttz

En sag om ret og uret

Thule-boerne fik den erstatning, Østre Landsret fandt passende, og den dom er særdeles upassende, mener hingitaq 53. Nu skal Højesteret tage stilling til krav om en endnu større erstatning samt krav om ret til at udnytte de gamle fangstområder og bopladsen ved Pituffik

Jess Qujaukitsoq, 1953-imi Thule-miut peersinneqarmata Fangerrådimi ilaasortaasimasog, aamma checkinnappog.

Jess Qujaukitsoq, som sad i Fangerrådet, da Thuleboerne blev fordrevet i 1953, med erstatnings-checken sikkert i hænderne.

(Ass. / Foto: Sermitsiaq)

Hingitaq 53-ip siulittaasuata Uusaqqak Qujaukitsoq-p eqqartuussissuserisog Christian Harlang ICC-llu præsidentia Aqqaluk Lynge Qaanaap heliportiani tikilluaqquvai.

Formanden for Hingitaq 53, Uusaqqak Qujaukitsoq, tager mod advokat Christian Harlang og ICCs præsident, Aqqaluk Lynge i Qaanaaqs heliport.

(Ass. / Foto: Sermitsiaq)

Der ankommer en velklædt herre med helikopteren til Qaanaaq. Den høje, slanke mand er ikke nogen hr. Hvemsomhelst.

Advokat Christian Harlang bliver modtaget med varme, hjertelige håndtryk af formanden for Hingitaq 53, Uusaqqak Qujaukitsoq. Flere andre Qaanaaq-beboere er søgt til den lille landingsplads i udkanten af byen og råber hilsner til goddag. Harlang er velkommen.

Advokaten, som har sin daglige gang i elegante kontorer og københavnske retssale, medbringer en sort mappe. Indholdet er ventet med spænding i Qaanaaq.

Her kommer manden, som i Østre Landsret har ført de fordrevne Thule-boeres sag mod den danske stat til sejr. Nu er det én gang for alle fastslået, at

den danske stat forbrød sig, da bygden for foden af Dundas-fjeldet blev ryddet og befolkningen fordrevet til Qaanaaq i 1953.

Dommen

Straks efter ankomsten til Qaanaaq bliver Christian Harlang kørt til byens lille idrætshal, hvor hver en stol er besat. Her åbner han sin sorte mappe, som bugner af papir.

Navnlig en lille stak checks falder i øjnene, da den sirligt bliver lagt på bordet foran Uusaqqak Qujaukitsoq. Han flankerer Christian Harlang på den ene side. På den anden side sætter ICC-præsident Aqqaluk Lynge sig.

Jura-sprog er ikke hverdagskost i Qaanaaq, så Harlang tager sig god tid til at gennemgå Østre Landsrets dom:

Dommen tilkender de

fordrevne Thule-boere en kollektiv erstatning på 500.000 kroner for mistede fangst- og jagtrettigheder. I praksis tilfalder erstatningen Hingitaq 53.

For den krænkelse, som fordrivelsen indebar for den enkelte, bliver hver af de sagsøgere, som var 18 år og derover, da uretten fandt sted, tilkendt en godtgørelse på 25.000 kroner. Børn og unge mellem fire og 18 år på fordrivelsestidspunktet får en godtgørelse på 15.000 kroner.

Spørgelysten er stor. De ældre spørger mest til dommens indhold. De yngre er mest interesseret i erstatningerne. Hvorfor er de ikke større?

Højesteret

Spørgsmål og svar fører naturligt videre til næste spørgsmål, for selv om uretten nu er bevist, så har

dommen i Østre Landsret ikke afklaret spørgsmålet om retten til de mistede fangst- og jagtområder. Og heller ikke retten til den gamle boplads.

Der skal tages stilling til, om landsretsdommen skal ankes til Højesteret. Ingen stemmer imod. Men bagefter giver flere af de ældre udtryk for, at tiden måske trods alt er inde til at få fred - oprejsningen har de jo fået.

Men nu går sagen altså til Højesteret. Sent på foråret 2001 forventes dommen at falde.

Jubelscener

Stemningen i salen er god, rigtig god. Og nu kommer det store øjeblik. Advokat Harlang overdrager den kollektive erstatning til Uusaqqak Qujaukitsoq. Jubelen vil ingen ende tage.

Dernæst modtager Uusaqqak stakken af checks, som skal fordeles til hver enkelt sagsøger. Nye jubelscener.

En efter en bliver de kaldt op. Håndtryk, omfavnelser og bevægelse. Glæde og stolthed. Klapsalver og tilråb. Og bagefter hyldet til dem, der tog det tunge slæb i retssalen.

Der fortsætter sagen nu. I Højesteret, som ironisk nok er nabo til Statsministeriet, hvor det lille ord »undskyld« har haft så trange kår.

Først 12 dage efter dommen i Østre Landsret lykkedes det statsminister Poul Nyrup Rasmussen at nedfælde det lille, men i denne sag så betydningsfulde ord, i en erklæring, som af uvisse årsager også var underskrevet af landstyreformand Jonathan Motzfeldt.

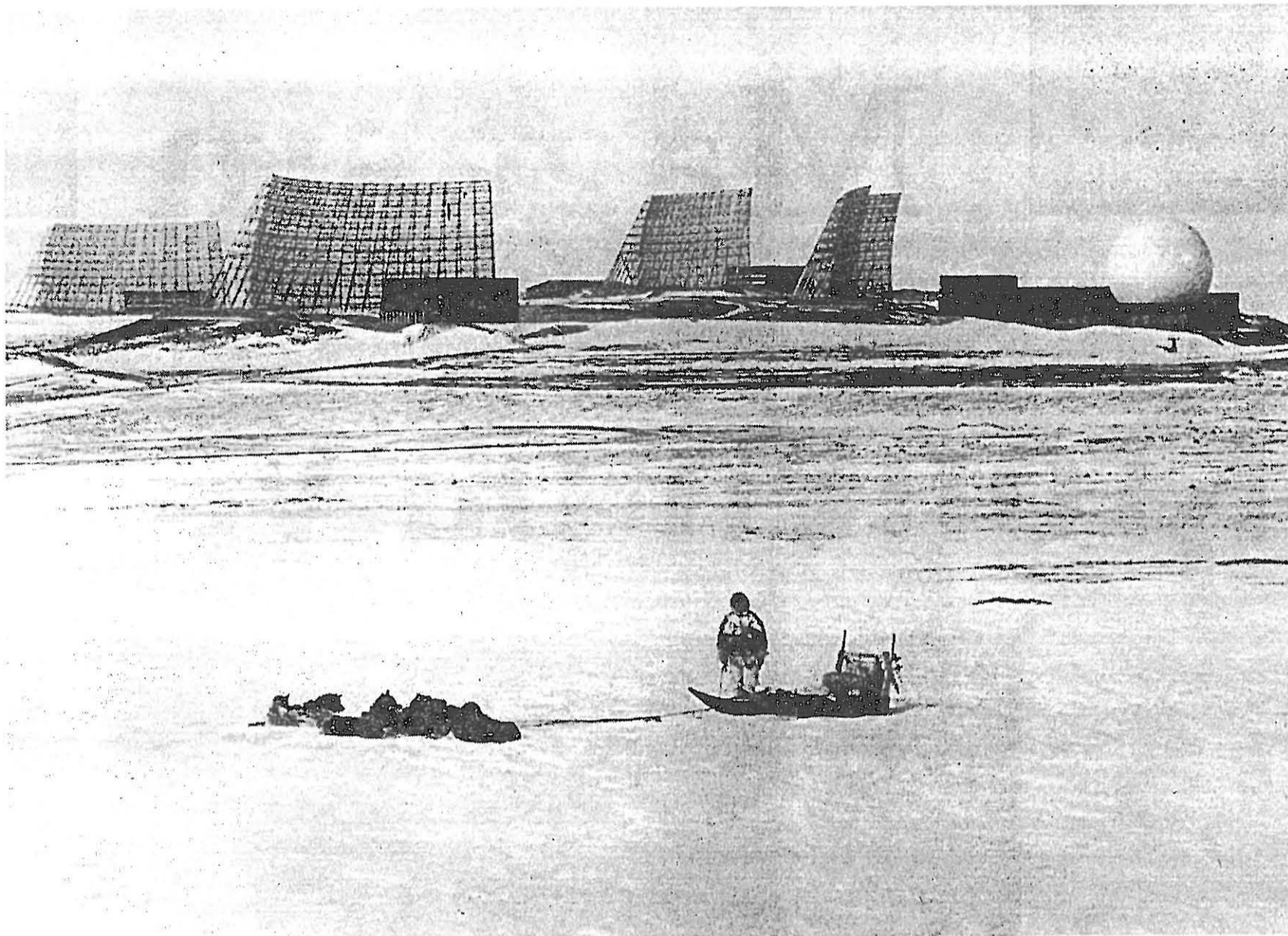
Om det betyder, at den danske stat vil overveje, hvordan den kan give Thulefolket adgang til de gamle territorier, det er også uvist.

Ole Petersenip checkissani tiguvaa - erniai ilanngulugit 28.841,89 korusunit - 1953-imi pinngitsaalisaamik nuutsinneqarneq pisutigalugu qallunaat naalagaaffiannit taarsiiviginissutini

Ole Petersen med sin check - kr. 28.841,89 incl. renter - fra den danske stat som følge af tvangsflytningen i 1953.

(Ass. / Foto: Sermitsiaq)

De enorme radarer på Thulebasen kunne spore et eventuelt sovjetisk missilangreb mod Vesten, endnu før missilerne havde forladt sovjetisk territorium. Danske regeringer har i tidens løb nedtonet den sikkerhedspolitiske nødvendighed af en stor amerikansk militærbase i Thule ved at fortie den forståelse, der herskede mellem København og Washington om basens rette og fulde brug. Arkivfoto: Nordfoto

Så sig dog undskyld!

Statsministeren gør klogt i at sige undskyld. Thuleeskimoerne har i et halvt århundrede betalt for en sikkerhedspolitisk løgn. Det samme har alle vi andre.

Kommentar

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen har det ikke let. Han var en lille dreng, der kørte sæbekassebil i Esbjerg, da thuleeskimoerne i 1953 blev flyttet fra deres fangstpladser i Umannaaq til Qaanaaq, et om muligt endnu mere gudsforladt sted omkring 100 kilometer nordligere ved Inglefield Fjord.

Østre Landsret har nu fastslået, at denne flytning ikke var resultatet af en pludselig indskyldelse hos eskimoerne. Det var en tvangsflytning. Den skyldtes helt enkelt, at bopladser i Umannaaq lå for tæt på den stadig vigtigere amerikanske Thulebase.

Statsministeren kvier sig. Han har i forsigtige vendinger beklaget det skete, men foreløbig lader den egentlige undskyldning vente på sig. Nu er han jo nok klar over, at sagen ikke angår ham personligt. Det er ikke på sæbekassedrengens vegne, der skal siges undskyld, det er på Danmarks. Det er derfor hans job at sige undskyld, hvis den danske nation har noget at sige thuleeskimoerne undskyld for.

Imens vi tygger lidt på det spørgsmål, der spidsede noget til i den forløbne uge, kan vi passende overveje, hvorfor der skulle gå næsten et halvt århundrede, inden vi nåede så vidt. For det er her, det virkelige rovdyr ligger begravet: Den kollektive fortrængning af de vilkår, der siden krigen har gjaldt for rigets sikkerhed. Selvbedraget om Danmark som omkostningsfrit medlem af NATO-alliancen.

Denne sag var aldrig blevet til en sag, hvis den ikke var en del af det danske selvbedrag, der i spørgsmålet om den amerikanske Thule-base er særlig pinagtigt. At nogle danskere med beklagelse og mod erstatning må flytte for at give plads til et forsvarsanlæg eller en motorvej, er vel relativt ukompliceret, hvor ubehageligt det end måtte være for de implicerede.

Men det har i et halvt århundrede været danske regeringer, og i ganske særlig grad dem, der var socialdemokratisk ledet, magtpåliggende at bagatellisere vores forsvarsforpligtelser, nedtone det åbenbart alarmerende problem med en stor amerikansk base i Grønland, fortie den forståelse, der herskede mellem København og

Washington om basens fulde brug, og specielt i årene op mod Murens fald at romantisere forholdet til det fredselskende Sovjetunionen og Danmarks deraf følgende selvopfundne rolle som »mægler« mellem Øst og Vest.

I dette scenario var Thulebasen et åbent sår.

Modstanderne af den danske alliancepolitik vidste at udnytte forstillelsen til birstepunktet. NATOs fjender fik let spil, mens NATOs tilhængere blev rådvilde. Anti-amerikanismen, der er en af de mest ubegavede politiske indstillinger, perioden har kunnet opvise, stortrivedes i denne em af hele og halve løgne. Den er ikke blevet afsluttet proces om thulefolkets flytning, og det var givetvis heller ikke formålet med retssagen.

Den danske venstrefløj har haft Thule på programmet siden 1960'erne. Den amerikanske base blev et fast punkt på dagsordenen, efter at et amerikansk fly i januar 1968 styrtede ned sammen med sine atom-bomber ved indflyvning til Thulebasen. Da nåede hysteriet historiske højder. For nu var der ikke blot amerikanske soldater på rigets jord. Mistanken om, at der også var atomvåben, blev uaf-rystelig.

Først i 1995 kom det så omsider officielt frem, fra amerikansk side naturligvis, at der ganske rigtigt havde været amerikanske atomvåben i Grønland i en periode

fra 1958 til 1965, ligesom Grønland var blevet overfløjet med atombestykkede fly. Værre og endnu pinligere var, at den daværende statsminister H.C. Hansen i et hemmeligt brev til amerikanerne med en snedig formulering havde erklæret sig indforstået.

Det skulle det danske folk bare ikke have at vide.

Der var bestemt mange gode grunde til H.C. Hansens tavshed. Der var jo ingen grund til at give Danmarks fjender i Sovjetunionen besked om, hvor de passende kunne bombe, eller opfordre dem til at øge deres i forvejen højt profilerede afpresningspolitik over for det skeptiske NATO-medlem Danmark.

Men der var også rigtig dårlige grunde til det. De dårlige grunde er præcis de samme, som i 46 år har overbevist danske regeringer om, at det var klogest at benægte, at thulefangerne desværre måtte flytte, således at vores alliancepartner USA bedre kunne vogte over Danmarks sikkerhed.

Men sådan hænger tingene sammen. Fuldt erkendt, men aldrig åbent og ærligt vedstået af de skiftende socialdemokratiske regeringer. Danmark kunne rejse på 1. klasse herved på de varme himmelstrøg og give den i rollen som forsvarspolitisk minimalist, fordi vi i det iskolde nord tillod USA at oprette og holde en militærbase af betydning for ikke bare vores, men hele NATO-

alliancens sikkerhed. Herunder ikke mindst USA's egen. For af USA afhang jo alle andres. Dengang som nu.

Socialdemokratisk ledede regeringer i 1950'erne og 1960'erne havde ikke rygrad nok til at sige sandheden. Man foretrak at benægte fakta, givetvis yderligere presset af samarbejdspartneren Det Radikale Venstre, hvis hele ideologi bygger på et sikkerhedspolitisk selvbedrag. I fodnoteperioden i 1980'erne blev denne livsløgn endog officiel socialdemokratisk politik.

Danmark var under hele Den Kolde Krig truet af Sovjetunionen - som demokratisk nation og måske endog på sin eksistens. Almindeligt politisk mod hindrede regeringerne i at oplyse det danske folk om, at vi vedstod os denne trussel. At vi havde overladt Thule til amerikanerne med åbne øjne, og at det var fuldt berettiget.

Netop den påtagne tavshed, de evige mistanker om, at regeringen ikke turde sige sandheden, det platte dobbeltspil, nærede i brede kredse en fornemmelse af, at noget farligt ikke talte dagens lys. At det var USA's militære tilstedeværelse i Danmark, der var truslen - ikke det, den forsvarede os imod.

Så ja, statsminister Poul Nyrup Rasmussen må hellere sige undskyld. Det vil være særdeles rimeligt, at han siger undskyld til thuleeskimoerne og deres efterkommere. De er i mere end en menneskealder blevet

frataget deres ret af forsvarspolitiske bekvemmelighedsgrunde.

Men når han gør det, ville det være befriende, hvis han ledsagede undskyldningen med en endnu større undskyldning på tidligere regeringers vegne til os alle for ikke at have anset os for modne nok til at tåle sandheden. Han kunne skabe forståelse for sin undskyldning til grønlænderne ved også at undskylde, at hans forgængere ikke havde modet til i tide at trække den sikkerhedspolitiske streg i sandet, der ville have gjort baseaftalerne med USA indlysende.

Han kunne passende sige os alle undskyld, fordi indrømmelser altid har skullet hales ud af diverse socialdemokratiske regeringer. Fordi man har troet, at man evigt og altid var i defensiven.

Defensiven er en selvvalgt position. Den vinder ingen venner. Nyrup Rasmussen kunne gøre sig selv en tjeneste ved at sige undskyld. Og tilføje, at man fremover vil have sine meningers mod og stole på, at kun ved det vinder man respekt.

AF
PETER WIVEL

Plaster på Thule-såret

Vidneafhøringerne i Østre Landsret er slut, men ikke den politiske strid om, hvem der skal betale for helingen af Thule-såret

Af ERIK LUND
Informations korrespondent

Vidneafhøringerne i Thule-sagen er slut. I et grønlandsk perspektiv er der anledning til tilfredshed med det meste. Ikke overraskende går det som en rød tråd gennem udtalelser, fortællelser og selvjusterende udtalelser i Østre Landsret, at Thule-fangerne ikke flyttede frivilligt i 1953. Der var tale om en tvangsforflytning.

Det er en sandhed, der har været indlysende for enhver, der har villet vide besked – endda i ret så mange år. Nu er det så også fastslået gennem vidneførsel i en retssal. Det afgørende herefter bliver, hvilke konsekvenser retten vil drage af den viden, der nu er tilvejebragt – endnu engang.

Der er altså på ingen måde tale om afgørende ny viden. Men om en ny form på gammel viden. En form som vel at mærke er juridisk spiselig for Østre Landsret.

Fortidens vidner er afhørt. Udsagnene i Thule-sagens forløb i Østre Landsret er voksende. Det skal man ikke undres over. Der er langt mellem fangersamfundet i det Qaanaaq, som Thule-fangerne blev tvangsdeporteret til i 1953, og den retssal i København, hvor præmisserne for deportationen er blevet oprullet så mange år efter.

Måske er der så langt, at der næppe altid har kunnet blive tale om en rimelig sags gennemgang. Parterne har fra tid til anden talt forbi hinanden. Simpelthen fordi afstanden i forudsætninger har været for stor.

Det er set og hørt før i en retssal. Men denne gang har der været tale om både tidsmæssig, geografisk og kulturel afstand. Det giver sammenlagt en meget lang afstand!

Det mærkedes. Udspørgningen om, hvorvidt rejserne til fangstpladserne er blevet kortere eller længere efter flytningen, virkede utilfredsstillende på mange grønlandere. Sådan kan man da ikke spørge!

Efter nogle fangsttyr er rejsen naturligvis blevet kortere. Efter andre længere. Den slags må man have indsigt i for at kunne spørge meningsfuldt, finder grønlanderne. Således er der blevet kortere til narhvalen, men længere til hvalrossen. Den slags indvirker naturligvis på fangsten.

Udspørgningsmetoden, der forudsætter muligheden for at konkludere med et ja eller nej, er uegnet til sit formål. Der findes ikke noget totalsvar i fangstmæssig sammenhæng.

Det gør der derimod på spørgsmålet om tvangsforflytning eller ej. Så hurtigt forløb flytningen, at de fangere, der var på jagt, da beslutningen blev taget, kom tilbage til en tom by! De undrede sig. Det har de gjort lige siden.

Denne undren deles af dagens unge grønlandere. Derfor vil dommen i Østre Landsret også blive meget mere end afslutningen på en retssag. Dommen vil blive afgørende for det klima, hvori rigsfællesskabet kan diskuteres. Frikender en dansk domstol den danske stat og fastslår, at sådan kan man godt behandle grønlandere, kan rigsfællesskabet mere stå til afvikling end til udvikling.

Derfor bliver det afgørende at få fastslået, at lokalbefolkningen i Thule har rettigheder, der ikke kan tilsidesættes. Først i begyndelsen af dette århundrede fik Thule-beboerne kontakt til danskerne i Grønland. De har hverken i største almindelighed eller mere konkret givet tilslutning til flytningen i perioden 1951-53. De har dårligt nok ytret sig. Og hvis de har, har det været vendinger, der hverken kan udlægges som »for« eller »imod«.

Det kan gerne være, at de nye huse, de fik »tilbudt«, var bedre end de gamle. Men så var der meget andet, der blev forringet i deres liv.

Virkeligheden synes at være, at de – rimeligt nok – ikke helt har forstået, hvad der sket omkring dem. De undrede sig over, om de skulle flytte, fordi en krig var på vej. De undrede sig over, hvorfor de kunne »købe« alt gratis, da de skulle afsted. De havde ikke forstået, at de heller ikke skulle betale senere.

Uden en meget stærk autoritetstro i fangersamfundet var det med den rådende usikkerhed om årsager og konsekvenser aldrig lykkedes ad »frivillighedens« vej at flytte så mange med så kort varsel på så kort tid. Alene tempoet forudsætter en vis grad af tvang under en eller anden form. Der blev simpelthen fløjtet afgang!

»Frivillig« kan gradbøjes i en retssal som i så mange andre sammenhænge. Det skal helst ikke ske i Østre Landsret. For frivillighedens modsætning hedder tvang. Og tvang var, hvad der blev praktiseret i forhold til Thule-eskimoerne i 1953. Den varedeklARATION på den danske adfærd tåler ikke at blive skjult bag juridiske spidsfindigheder.

Dette synspunkt på et oprindeligt folks krænkede rettigheder i den oprindelige Thule-sag er så meget vigtigere at fastholde, som en ny politisk Thule-sag er kommet til, nemlig aftalen mellem

TVANG – Uden en stærk autoritetstro i fangersamfundet var det aldrig lykkedes ad 'frivillighedens' vej at flytte så mange mennesker her til Qaanaaq. Der blev simpelthen fløjtet afgang. Foto: Nordfoto

Danmark og Grønlands Hjemmestyre om et dansk bidrag på 47 mio. kr. til bygning af en civil lufthavn i Qaanaaq, så beboerne her ikke er afhængige af Thule-basen og amerikansk forhåndsgodkendelse for at kunne rejse i Grønland. Altså en art statslig dansk plaster på Thule-såret.

Med denne aftale fra 1977 skulle en tilfredsstillende løsning på alle udestående spørgsmål mellem Danmark og Grønland i Thule-sagen være fundet, fastslog de to underskrivere, statsminister Poul Nyrup Rasmussen og daværende landsstyreformand Lars Emil Johansen.

Men så enkelt forholder det sig naturligvis ikke. De to underskrivere kender udmærket magtens tredeling og må nødvendigvis respektere adskillelsen mellem den lovgivende, udøvende og dømmende magt. Derfor kan ingen af dem heller have ment, at deres rent politiske aftale udelukkede den civile retssag, der nu føres i Østre Landsret.

Poul Nyrup Rasmussen har da også både til dansk tv og i Folketinget fastslået, at det drejer sig

om en politisk aftale. Det samme har Lars Emil Johansen vedgået i Østre Landsret.

Derfor skulle der principielt ikke bestå risiko for sammenblanding af de to sager. Men i den aktuelle offentlige debat er sagerne alligevel blevet filtret sammen.

Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt har efter en budgetgenomgang ønsket en genforhandling af Danmarks bidrag til landingsbanen. Aftalen om det danske bidrag på 47 mio. kr. blev til for to år siden på et skrøbeligt budgetgrundlag. Nye og mere sikre tal viser, at Grønland kommer til at udrede hele 70 mio. kr. mod Danmarks 47 mio. kr. Deraf det grønlandske ønske om en regulering.

Det har fået Grønlands største avis, *Sermitsiak*, til i en leder at antyde, at landsstyreformanden har valgt et forkert tidspunkt for en rigtig sag, da det nye krav kan risikere at skade Thule-beboernes verserende sag i Østre Landsret.

Det mener Jonathan Motzfeldt ikke. Han understreger over for *Information*, at der ikke er tale om grønlandsk tiggergang, men

om et ønske om at genoprette rimelighed og retfærdighed inden for rigsfællesskabet: »Netop fordi det danske bidrag til landingsbanen af alle, også den danske regering, bliver betragtet som et plaster på Thule-såret, er det vigtigt at huske, at et plaster helst skal dække hele såret, hvis en heling skal kunne finde sted. Ellers risikerer patienten betændelse i såret«.

Som salt i såret har det virket, at ønsket om rimelighed i fordelingen af udgifterne til landingsbanen i Qaanaaq er udlagt som et forsøg på at stikke et grønlandsk sugerør ned i den danske statskasse.

Forhistorien dementerer dette. Efter den oprindelige model skulle der udskilles et civilt område ved Thule-basen. Danmark skulle stå for udgiften til anlæg. Grønland skulle bestride driften. Men USA sagde nej. Derfor den dyre lufthavn ved Qaanaaq.

USA kunne yde et passende bidrag til heling af Thule-såret ved som den første skadevolder på stedet at medfinansiere et Qaanaaq-plaster.

DET FRI AKTUELT 13/8-1996

Retfærdighed efter 46 år

THULE-SAGEN

For grønlænderne er det retfærdigheden, der omsider sker fyldest. For den danske stat er det jurisk set et nederlag men af moralske og politiske grunde den eneste acceptable afgørelse. Østre Landsret fastslog i går, at det var tvang, da Thule-stammen i 1953 måtte flytte fra deres boplads for at give plads til anlæg af den amerikanske Thule Air Base. Flytningen drejede sig om 611 personer, der fik anvist en ny boplads længere nordpå men med ringere

fangst- og jagtmuligheder end i Thule. Hidtil har den danske stat henholdt sig til, at flytningen skete efter frivillig aftale. Denne uretfærdighed har plaget de oprindelige Thule-beboere og deres børn i 46 år. Sagen har været en belast-

ning i forholdet mellem Grønland og Danmark. Derfor er landsstyreformand Jonathan Motzfeldt særlig glad for Østre Landsret dom. Dommen betyder, at der ydes en kollektiv erstatning på 500.000 kr. for tabet af fangst og jagtrettigheder og beløb på 15.000 og 25.000 kr. til alle tidligere Thule-beboere, der i dag er 50 år og derover.

Selv om de 598 Thule-efterkommere, der har anlagt sagen mod statsministeriet, langt fra er tilfredse med erstatningens størrelse, så er rettens afgørelse en sejr for menneskerettigheder og et opgør med årtiers fortællinger og usandheder.

Det er også en sag om, hvordan en grønlandsk boplads blev en lille brik i det internationale koldkrigsspil. Kun otte år efter afslutningen af Anden Verdenskrig, balancerede Verden på kanten af en militær konfrontation mellem Øst og Vest. Som nybegt NATO-land måtte Danmark

efterkomme USAs ønske om baser på Grønland. En militær nødvendighed for med datidens overvågningsudstyr at kunne følge udviklingen i Sovjet og samtidig have flystyrker tilstrækkelig tæt på de fjendtlige mål.

At der ikke måtte komme en hundeslæde i vejen for verdensfreden, var indlysende. Og at Thulebasen har haft sin berettigelse under den kolde krig, kan næppe bestrides. Men at et lille grønlandsk samfund med få dages varsel fik besked på at pakke sammen og blive deporteret til en ny boplads, lyder mere som en historie fra Sibirien i Stalin-tiden end fra den demokratiske, danske stats nordligste amt. For det er samtidig med Thule-basens anlæggelse, at Grønland skifter status fra dansk koloni til en ligeværdig del af det danske samfund.

Alligevel sker der en skandaløs forskelsbehandling af grønlændere og

øvrige danskere. Havde der i 1953 været tale om, at en dansk landsby måtte fjernes af hensyn til et NATO-anlæg, krævede det en ekspropriationslov og erstatninger til de skadeslidte. Der er værdiforskel på den fede, danske jord og de grønlandske isfjelde. Men de menneskelige omkostninger er de samme.

I dag har Grønland hjemmestyre og Thule-basen ikke længere den store militære betydning. Alligevel vil landsstyreformanden med Østre Landsrets dom i hånden kræve, at Thule-basen ikke skal betragtes som et udenrigspolitsk anliggende, og at landsstyret skal involveres i aftaler mellem Danmark og USA.

De 611 grønlændere fra Thule betalte i 1953 en høj pris for, at den vestlige verden kunne værne sin frihed. Den gæld burde Danmark forlængst have indfriet, i stedet for at afvente en domstolsafgørelse 46 år efter.

"Thule betalte en høj pris for, at Væsten kunne værne sin frihed. Den gæld burde forlængst have været indfriet"

Thule-folket vandt efter 46 års kamp

Thule-sag: Grønlands landsstyre vil bruge eskimoernes sejr over den danske stat til at øge sin indflydelse på udenrigspolitik. Østre Landsret har slået fast, at flytningen af Thule-stammen i 1953 skete under tvang og af hensyn til USA.

AF JESPER LARSEN
OG KARL ERIK NIELSEN

Eskimoerne fra det nordlige Grønland fik i går erstatning for tvangsflytningen fra deres boplad ved Thule-basen i 1953.

Statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) erkender nederlaget i Østre Landsrets historiske afgørelse og lader forstå, at regeringen ikke vil anke dommen.

»Det er godt, der nu er skabt klarhed over det historiske forløb, som har berørt mange menneskers liv i Thule fra den tid. Regeringen vil ikke tage initiativ til at bringe sagen for Højesteret. Sagen har nu kørt længe nok,« fastslår statsministeren.

Men sagen ender efter alt at dømme alligevel i Højesteret. Thule-stammens talsmænd

samt deres advokat Christian Harlang er utilfredse med dels erstatningsbeløbet, dels at Østre Landsret ikke anerkendte, at eskimoerne har en særlig ret til at bo, færdes og jage på Thule-basens område.

»Vi vil ikke afgive en centimeter af vores land. Vi går videre med problemet om vores rettigheder,« siger en af Thule-stammens talsmænd, Aggulak Lyng.

Men ellers var sagsøgerne lettede over, at 46 års søgen efter oprejsning er endt med landsrettens ord for, at flytningen til byen Qaanaaq små 200 kilometer længere mod nord skete med tvang fra den danske stats side, uden beboernes samtykke og udelukkende for at imødekomme USAs ønske om at udvide Thule Air Base med antiluftskyts. Ifølge dommen skete der en »retsstridig krænkelse,«

og Thule-stammen får derfor en halv million kroner i erstatning samt yderligere godt 1,2 millioner kroner i individuel erstatning til 63 nulevende.

»Der er mange i centraladministrationen, der må sidde tilbage med røde ører efter denne dom,« siger Christian Harlang.

Landsstyreformand Jonathan Motzfeldt er meget tilfreds med dommen, som han har tænkt sig at bruge i de igangværende forhandlinger med den danske regering om større indflydelse på Grønlands sikkerheds- og udenrigspolitik. »Vi kan bruge det her som huskeseddelt. Det vil blive bemærket, ikke bare i Grønland, hvor der er stor glæde, men også i udlandet og i USA. Det betyder jo, at vi skal være med, når der forhandles om vores arealer heroppe,« siger han.

SF og Enhedslisten støtter synspunktet og vil samtidig have regeringen til at give en formel undskyldning til Thule-befolkningen.

Indland 1. sek. side 4

weekend avisen

BERLINGSKE

Udgivet af De Berlingske Dagblade A/S
Tryk: Jyske Avistryk A/S, Vonsild

Chefredaktør ANNE KNUDSEN ansvarshavende
Redaktionschef LILI OCHSNER

Udenrigsredaktør MARTIN KRASNIK
Kulturredaktør POUL ERIK TØJNER

Pilestræde 34, 3. sal 1147 København K
Telefon 33 75 75 75
Telefax 33 75 20 50
e-mail: weekendavisen@berlingske.dk

Abonnement: 33 75 36 00 Fax: 33 75 20 75
Annoncer: 33 75 75 00 Fax: 33 75 20 01

Undskyld

THULEFOLKET har fået medhold ved Østre Landsret i en sag mod den danske stat, som de aldrig skulle have haft nødig at anlægge. Det forholder sig nemlig ikke sådan, at den danske regering og det danske statsapparat er uvidende om, hvordan den internationale retstilstand på området tager sig ud. Det forholder sig ikke engang sådan, at Danmark har en neutral eller uinteresseret holdning til spørgsmålet om indfødte folks rettigheder, herunder deres rettigheder til landområder.

Tværtimod. Danmark spiller internationalt en aktiv rolle i udviklingen af det kompleks af konventioner, som i løbet af de seneste årtier har sikret indfødte befolkninger over hele kloden politisk anerkendelse og råderet over jagtmarker, hellige steder, forfædregrave, fiskevande, floder, skove, ørkener, bjerge og tundra. Hvad indfødte folks rettigheder angår, er det ikke forkert og ikke engang overdrevet at hævde, at Danmark er et foregangsland. Den eneste mislyd i den forbindelse har i årevis været det uløste spørgsmål om Thule. Den pinlige affære med Thule har længe været en plet på Danmarks troværdighed i disse spørgsmål. Thule er nemlig ikke vores lille, private hemmelighed, og Thule er ikke vores skjulte baghave. Globaliseringen nåede tidligt til klodens mest ugæstmilde egne, for dér havde man mest brug for et globalt samarbejde. Kommunikationen mellem indfødte befolkninger fra New Zealand over Amazonas til Indonesien er betydelig mere intens end kommunikationen mellem majoritetsbefolkningerne. Så de danske delegationer til FN har i årevis måttet se repræsentanterne for verdens indfødte folk i øjnene med bevidstheden om, at de vidste besked med Thule. Nu kan danskerne have bedre samvittighed, når de diskuterer renskovsindianere med repræsentan-

en retssag? Så havde man vel bare sagt undskyld, straks man opdagede misøren – eller eventuelt bare »hov!« – og givet thuleboerne den symbolske erstatningssum, som retten nu har tilkendt dem? Havde det ikke været enklere?

EN undskyldning kunne således passende vedrøre den halsstarrighed, hvormed man har fastholdt, at thulefolket havde misforstået det hele og derfor ikke havde noget at klage over. Man kunne undskylde, at man tilsyneladende har betragtet thulefolkets anbringender som barnligt pjat, som nedrigt pengebegær eller som resultatet af onde menneskers forførelse af de godtroende inuitter. Undskyldningen kunne vedrøre den helt ubegribelige insisteren på, at thulefolket flyttede frivilligt, at alle regler blev overholdt, at staten var i sin gode ret – og at Thules befolkning jo havde fået fine, nye huse og indlagt lys til gengæld for deres jagtmarker. Man kunne passende undskylde, at man faktisk ikke var blevet klogere. Før i freddags.

Retssagen kan umuligt udlægges som et forsvar for Danmarks vitale interesser, og den kan heller ikke godt være et spørgsmål om principper. Den danske stat og den danske regering står uden tvivl på FNs side, hvad angår principperne om indfødte folks rettigheder. Og det er længe siden, Danmark har betragtet Grønland og grønlænderne som »dansk ejendom.« Der er ikke noget at komme efter på disse punkter, og derfor er der heller ikke nogen grund til at tøve med at sige undskyld til thulefolket. Det betyder noget *for dem*. De lever med følgerne af den beslutning, der blev truffet, da både de og vi var børn. For dem er tabet af det centrale Thule ikke »historie«, men et vilkår i dagligdagen. Statsministerens tale ved Folketingets

bedre samvittighed, hal de diskutere regnskovsindianere med repræsentanter for de brasilianske myndigheder, når de prøver at gøre Sydafrika begribeligt, at buskmændene bør have mulighed for at opretholde deres levevis i Kalaharis ørken, når de forsøger at hjælpe maa-saierne til en menneskeværdig tilværelse trods de østafrikanske regeringers modstand.

FORTJENER thulefolket ikke også en officiel undskyldning? Undskyldningerne hænger løst på mange statsledere i disse år. Bill Clinton startede sin store Afrika-tur sidste år i en af kontinentets største udskibningshavne for sorte slaver og benyttede lejligheden til at sige undskyld for slavehandelen og slaveriet i Amerika. Målgruppen var naturligvis hverken de for længst afdøde slaver eller afrikanerne i Afrika. Undskyldningen var henvendt til de sorte amerikanske vælgere. Den vedrørte nu-tiden, selv om den foregav at handle om fortiden. Den var en tilkendegivelse af, at den amerikanske præsident ikke mener, historien er uden betydning for afro-amerikanernes relative elendighed i USA i dag. De fik en dårlig start. Naturligvis foregav Clinton ikke, at han selv personligt skulle have ansvar for slavehandelen, der allerede var ophørt, da hans oldeforældre blev født. Som officiel repræsentant for det land i verden, som i sin tid havde størst gavn af slaveriet, markerede han sin bevidsthed om det forkastelige i denne handel med mennesker. Det var hverken latterligt eller overflødigt for de mennesker, der lever med følgerne. For dem betød det noget. Og ikke mindst ville det have betydet noget – noget andet og ganske ubehageligt – hvis den amerikanske præsident havde jublet rundt i Afrika og ladet som ingenting.

Det er kun nogle få pensionerede danskere, der på nogen mulig måde kan føle sig personligt ansvarlige for noget som helst, der skete i Thule i 1953. Statsministeren var en lille, ubekymret dreng dengang, og desuden var »tiden« jo en anden. De thuleboere, som har vundet sagen mod den danske stat, var såmænd også små, ubekymrede drenge og piger i Thule dengang, og den uret, de led, gik sikkert heller ikke op for dem før langt senere. Dengang måtte de bare flytte i huj og hast, fordi den store, hvide fader sagde det. Men siden er både de og vi som bekendt blevet kloge-re. Regeringen er først lige blevet kloge-re. I fredags, såmænd. For hvorfor måtte thulefolket anlægge sag for at få fastslået, at deres rettigheder blev krænket? Hvis regeringen virkelig mente noget andet i dag, end en regering af helt andre personer mente i 1953, havde man vel ikke ladet sig trække igennem

åbning kunne være et rigtig godt sted at komme af med den undskyldning. En gang for alle.

UNSDSKYLDNING eller ej, så er de indfødte folks situation stadig vanskelig. Det gælder i Grønland, hvor navnlig østgrønlænderne lever et kummerligt liv i skyggen af deres mere fremgangsrige landsmænd i Vestgrønland. Indfødte folk udgør lige så lidt som majoritetsbefolkningerne homogene grupper med ensartede interesser.

Og det gælder globalt, hvor særligt de små indfødte folk i den tidligere Sovjetunion lever under materielle forhold, der trods er enhver beskrivelse, og med retstilstande, der umuliggør forbedringer.

De små arktiske folk i Rusland lever helt ude på grænsen af det menneskeligt mulige. Hvis fangsten slår fejl, går de ikke bare sultne, indtil de får købt noget mad. De dør. Af sult og kulde. Og i dag slår både fangsten, fiskeriet og rendriften ofte fejl, blandt andet fordi Sovjetunionen fuldkommen ryggesløst forurened de indfødte folks landområder, have og floder. I de arktiske områder afhænger overlevelse af den uhindrede adgang til meget store territorier, fordi livsgrundlaget selv under de bedste betingelser er spinkelt. Selv uden forurening er Arktis ikke et nemt spisekammer at benytte. Fangstedyr, fisk og græsningen til rener udgør et ganske tyndt og spredt lag af ressourcer, og derfor har de befolkninger, som lever af naturen i Arktis, altid sammensat deres levevis som kludetæpper, hvor de enkelte lapper kan skiftes ud. Hvis laksen svigter, kan man måske jage polarharer. Hvis havpattedyrene er for få, må man koncentrere sig om fuglene. Og så videre. Derfor har de arktiske folk ganske anderledes behov for territorier end agerbrugere. I Rusland er de hverken sikret adgangen til territorier eller muligheden for at udvikle deres kultur, bopætningsmønster og subsistensform. I Rusland blev folk tvangsforflyttet i en skala, som har efterladt dem med næsten uendelige mængder af problemer.

Disse problemer vil i de kommende år kræve løsninger. Det er ikke sikkert, at man i Rusland vil kunne finde nogen, der vil sige undskyld til de mindst 49 små folkeslag, der har mistet landområder i sovjettiden. Men Danmark vil helt sikkert gøre en international indsats for at forbedre de indfødte folks vilkår i russisk Arktis. Ved samme lejlighed kunne vi passende overveje, hvordan vi giver thulefolket adgang til de territorier, som er nødvendige for deres overlevelse. Når vi altså lige har fået sagt undskyld. A.K.

Thuletraumet

Nyrup skylder en undskyldning

DET ER både befriende og beskæmmende, at Østre Landsret efter årtiers forstillelse, ligegyldighed og tovtækkeri nu forhåbentlig har sat punktum i Thulesagen om flytningen af den lille arktiske stamme i forbindelse med etableringen af den amerikanske flybase for næsten 50 år siden. Befriende, fordi rettens dom er krystalklar: Tvangsflytningen var en retsstridig krænkelse af Thulestammen. Og beskæmmende, fordi ingen regering siden har haft format til bare at undskylde overgrebet, men tværtimod forsøgt at bagatellisere sagen og drukne den i paragrafrytteri tilsat en overlegen holdning efter melodien, at den ene ødemark vel kan være lige så god som den anden.

Thulestammen har nu fået æresoprejsning både juridisk og moralsk. Og i den forbindelse anser vi det for langt mindre væsentligt, at Landsretten fastsatte både den kollektive og individuelle erstatning langt under det krævede beløb.

MEN SAGEN berører ikke alene Thulestammen i almindelighed og de enkeltpersoner, der oplevede tvangsflytningen, i særdeleshed. Set fra København og Nuuk har den udviklet sig til et traume i det dansk-grønlandske forhold, et evigt tilbagevendende eksempel på koloniherrers skalten og valten med et oprindeligt folk.

Og affæren er naturligvis ikke blevet mindre kompliceret efter afsløringen af den danske regerings stiltiende accept af amerikanske atomvåben på Thulebasen, som heller ikke de danske vælgere var 'modne' nok til at blive indviet i. Thulestammens tvangsflytning blev hermed en vigtig forudsætning for, at dansk sikkerhedspolitik under den kolde krig kunne passes ind i NATOs strategi nærmest på fribillet.

STATSMINISTER Poul Nyrup Rasmussen erklærer sig tilfreds med, at sagen nu er afsluttet. Han agter ikke at anke. Det er ikke hans ansvar, at den opstod. Men det er ham, der i dag tegner Danmark også over for grønlanderne, og krænkelse af et oprindeligt folk kan ikke affærdiges med et skuldertræk. En undskyldning med tilbagevirkende kraft ville være mere passende – ikke alene for Thulestammen, men især for syddanskernes skyld.

POLITIKEN

21/8-1999

Thule-eskimoerne anker

Thule-sagen: Trods sejr i landsretten til Thule-folket i sagen om tvangsflytning af stammen i 1953, er sagen langt fra slut.

AF MICHAEL BJERRE

I verdens nordligste by Qaanaaq i Nordøstgrønland var der onsdag aften trommet sammen til et helt særligt stormøde.

For en stund lod byens fangere områdets sæler og andre jagt dyr i fred for i stedet at begive sig fra deres små kulørte træhuse til hallen i den lille isolerede by. For helt nede fra

»det ulideligt varme Danmark«, som de kuldevante folk siger på de egne, var deres ene advokat Christian Harlang kommet for at drøfte med sagsøgerne, hvorvidt de skulle anke Østre Landsrets nylige dom i Thulesagen.

En dom, der gav Thuleboerne ret i, at stammen i 1953 blev tvangsforflyttet fra deres tørvehuse i Thule og 140 kilometer nordpå til Qaanaaq for at gøre plads til en udvidelse

af den amerikanske militærbase, *Thule Air Base*.

Men selv om der i Qaanaaq har været glæde over landsrettens dom, vækker dommen ikke ubetinget tilfredshed.

Og derfor fandt forsamlingen i hallen i Qaanaaq frem til, at de ville anke dommen til Højesteret. For dels er de utilfreds med den tilkendte kollektive erstatning på en halv million kroner til Thulestammen og yderligere godt 1,2 millioner kroner i individuel erstatning til 63 nulevende. Og dels er de utilfredse med, at retten ikke anerkendte, at eskimoerne har en særlig ret

til at bo, færdes og jage på Thulebasens område.

Fra Qaanaaq oplyser advokat Christian Harlang, at det vigtigste for Thule-fangerne er at kunne få lov til at vende tilbage til deres gamle boplads i Thule ikke langt fra selve Thulebasens militærbarakker.

»Befolkningen er 100 procent afhængig af, at de er i nærheden af de vigtige fangstområder. Den boplads, som de blev fordrevet fra, lå fra naturens hånd lige præcis det rigtige sted, lige præcis midt i disse vigtige fangstområder,« sagde advokaten i går til Radioavisen.

WA 24/9-99

Sejr til Thulestammen

DEN DANSKE stat fik et snudeslag af pæn størrelse, da Østre Landsret i går satte punktum for den årelange strid om de nærmere omstændigheder ved flytningen af Thules oprindelige befolkning i maj 1953.

Retten fastslog, at flytningen ikke var et udslag af befolkningens ønske, men udelukkende fandt sted efter en beslutning truffet af de danske myndigheder. Med andre ord var der altså tale om deportation og dermed en retsstridig krænkelse af stammen.

Erstatningsbeløbene, som retten tilkendte de endnu levende af stammens medlemmer, er for pebernødder at regne, men den moralske sejr er sikkert også nok så vigtig.

For staten er det en lidet flatterende afslutning på et i øvrigt meget betændt hændelsesforløb.

■
Gennem årene er der igen og igen dukket afsløringer op i sagen, og – som det efterhånden er blevet skik og brug i dansk politik – har skiftende ministre bedyret, at der skulle være fuld åbenhed om alt sagen vedrørende, og at sandheden nok skulle komme for en dag.

Det var elskværdigt sagt ikke just det, der skete, da det såkaldte Sven Ziegler-udvalg efter syv års arbejde nedkom med en rapport i 1995.

Den fastslog, at den oprindelige befolkning ikke blev tvunget væk for at give plads til en udvidelse af Thulebasen – hverken indirekte af USA eller direkte af de danske myndigheder.

Flytningen blev iværksat af de danske myndigheder efter samråd med de lokale, som om det ligefrem havde været beboernes ønske!

Trusler eller tvang havde der ikke været tale om – i hvert fald ikke »ud over den nødvendighed, der lå i selve det faktum«, at basen skulle udvides.

Flere eksperter har kaldt denne konklusion »mærkelig« – ikke mindst fordi en stor del af materialet, som hele tiden har været kendt i udvalget – peger på, at den stik modsatte konklusion synes mere rigtig: At de lokale blev tvunget væk.

Året efter – i 1996 – fremlagde lektor Jens Brøsted i JP dokumentation for, at det var USA, der havde forlangt fangerfamilierne flyttet.

Selv om udvalgets rapport hermed var underkendt, havde formanden, Sven Ziegler, kun en arrogant kommentar:

»Jeg finder ikke de nye oplysninger – som ikke alle er nye – særligt opsigtsvækkende, og de ændrer ikke ved vores konklusion.«

Sådan taler magtens forlængede arm, men nu er formanden og den i sagen meget valne og sky regering heldigvis blevet sat eftertrykkeligt på plads.

■
Men selv om sagen fik denne forholdsvis anstændige udgang, må det karakteriseres som yderst pinligt, at den ikke er blevet afsluttet for længst med den officielle beklagelse og undskyldning, som den hele tiden har kaldt på.

Af statsminister Poul Nyrup Rasmussens meget kortfattede pressemeddelelse efter dommen anes da også, at han ikke er stolt af situationen:

»Vi tager landsrettens dom til efterretning. Det er godt, at der nu er skabt klarhed over det historiske forløb, som har berørt mange menneskers liv.«

Ja, men den klarhed har altså eksisteret i mange år. Fadæsen er, at de ansvarlige – herunder statsministeren – har været så længe om at erkende det, at domstolene skulle indblades, før det blev til en sejr til Thulestammen.

021957:GRØNLAND/KOMMENTAR

Måske appel til Højesteret i Thule-sagen

København, torsdag /ritzau/

Det er glædeligt, at den danske stat nu har fremsat en undskyldning til Thule-beboerne, siger advokat Christian Harlang, som repræsenterer disses forening Hingitaaq 53.

Men for Thules befolkning er det af afgørende betydning, at den får den boplads og det fangstområde, der er dens erhvervsmæssige eksistensgrundlag, tilbage.

- Om befolkningen ønsker at give Højesteret mulighed for at tage stilling til dette, ved jeg ikke på nuværende tidspunkt, siger Christian Harlang.

- Thule-boerne har bedt mig om et møde i Thule, inden de tager endelig stilling, fortsætter deres advokat.

Christian Harlang rejser til Thule den 21. september og skulle kunne træffe den endelige afgørelse om en mulig appel den 25. september.

Ankefristen fra landsretsdommen - der faldt den 20. august

- hvor Danmark gav kollektiv og individuelle erstatninger til Thule-boerne, udløber den 15. oktober.

/ritzau/

<<hd 2-SEP-1999 19:52 >><<red/kik>>

021546:GRØNLAND

Politisk punktum med undskyldning til Thule-boerne

København, torsdag /ritzau/

Med en skriftlig undskyldning fra regeringen på både dansk og grønlandsk satte statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) og landsstyreformand Jonathan Motzfeldt torsdag punktum for den politiske strid om tvangsforflytningen af Thule-boerne i 1953 for at skaffe plads til den amerikanske base.

- I rigsfælleskabets ånd og med respekt for Grønland og Thules befolkning vil regeringen på den danske stats vegne overbringe en undskyldning - utogqatserpugut - til Inughuit, Thules befolkning og til hele Grønland for den måde, hvorpå beslutningen om flytningen blev truffet og gennemført, hedder det i en fælleserklæring, som de to regeringschefer udsendte efter et møde torsdag i Statsministeriet i København.

Den grønlandske landsstyreformand er godt tilfreds med formuleringen og erklærede sig efter mødet enig med statsministeren i, at fælleserklæringen er et godt punktum på den politiske strid om Thule-udflytningen.

Den juridiske er ikke afsluttet. Thuleboernes forening, Sammenslutningen af Hingitaq 53, overvejer stadig, om den vil anke landsrettens dom til Højesteret. Den danske regering har accepteret dommen.

(forts.)

/ritzau/

<<mla 2-SEP-1999 15:37 >>

<<red/RUD>>

Danmarks Riges Grundlov

med kommentarer

Redigeret af Henrik Zahle

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 19

Det antages i bet. 1407/2001, at andre konventioner om menneskerettigheder end EMRK er relevante retskilder, hvilket er i overensstemmelse med

INTERNATIONALE MENNESKERETTIGHEDER ...

retspraksis, se bet. 1407/2001 s. 60 f. og fra senere praksis UfR 2002 1789 H, UfR 2004 382 H, UfR 2004 715 Ø, UfR 2004 1047 H, UfR 2005 602 H. Der er ikke grund til at tro, at en inkorporation har målelige retsvirkninger. Kun såfremt folkerettens direkte virkning ikke anerkendes, vil der være forskel på inkorporerede og ikke-inkorporerede forpligtelser.

Hans Gammeltoft-Hansen
Jon Andersen
Kaj Larsen
Karsten Loiborg
Morten Engberg
Jens Olsen

Forvaltningsret

2. udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2002

17. Parter, partshabilitet og procesfuldmagt

ikke at have partshabilitet i et injuriersøgsmål mod en politiinspektør.¹¹ Anderledes, men konkret begrundet, UfR 1990.396 H. I UfR 2004.382 H var det ubestridt, at foreningen Hingitaq 53 kunne repræsentere Thule Stammen i et søgsmål om bl.a. erstatning for mistede jagtmuligheder og godtgørelse for krænkelse på grund af omstændigheder ved beslutning og gennemførelse af flytning af stammen i 1953. Thule Stammen ansås for en tilstrækkeligt klart afgrænset persongruppe. En forening med begrænset ansvar, som alene har til formål at undgå, at dens medlemmer hæfter for sagsomkostninger, har ikke partshabilitet, jfr. UfR 2000.1575 H.

Moderne folkeret

3. omarbejdede udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s. 471

4. Minoriteter og andre grupper

Bestemmelsen omfatter eksempelvis indfødte folk som samerne, jf. NR 1982. 241 H, men også mange andre grupper. Kernen i beskyttelsen er et forbud mod at diskriminere retligt eller faktisk.

Andre grupper. – Skal minoriteter kunne optræde som folkeretssubjekter, vil der normalt være behov for en mere præcis definition.⁶⁴ Et eksempel er retten til ekstern selvbestemmelse, hvor rettighedssubjektet benævnes et »folk«. Det kan som udgangspunkt siges at være en præcisering af »minoritet« gennem tilføjelse af krav om et afsondret territorium til definitionen. Der er dog rettere tale om en ny definition: det afsondrede territorium er så centralt i retten til selvbestemmelse, at det rettere er til territoriet end folket, at retten knytter sig, jf. kap. 7.3. Uden territoriet er der ikke nogen definition af et »folk«, som kan stå for sig selv; et »folk« er en gruppe mennesker, som har en ret til selvbestemmelse.

Indfødte folk. – Særligt om indfødte folk bemærkes, at reguleringen var bestemt for behandling i Højesterets dom af 28. november 2003 i *Thule* sagen, UfR 2004.000 H. Den folkeretlige regulering koncentrerer sig – ud over International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination – om ILO's konvention nr. 169, Indigenous and Tribal Peoples Convention fra 1989,⁶⁵ hvortil ofte tilføjes navnlig Draft United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples fra 1994.⁶⁶ Danmark har ratificeret ILO-konventionen med virkning fra 1997. Konventionen gælder for stammefolk og indfødte folk, der i henhold til artikel 1, stk. 1, defineres således:

(a) Tribal peoples in independent countries whose social, cultural and economic conditions distinguish them from other sections of the national community, and whose status is regulated wholly or partially by their own customs or traditions or by special laws or regulations;

(b) Peoples in independent countries who are regarded as indigenous on account of their descent from the populations which inhabited the country, or a geographical region to which the country belongs, at the time of conquest or colonisation or the establishment of present State boundaries and who, irrespective of their legal status, retain some or all of their own social, economic, cultural and political institutions.

I stk. 2 fastsættes supplerende, at »[s]elf-identification as indigenous or tribal shall be regarded as a fundamental criterion for determining the groups to which the provisions of this Convention apply«.⁶⁷ Præambelen tilsiger, at moder-

64. Samh. *Greco-Bulgarian Communities*, PCIJ Series B No. 17 (1930), s. 21.

65. (1989) 28 *ILM* 1312.

66. (1995) 34 *ILM* 541.

67. Se tilsvarende fra FN's rasediskriminationskomité General Recommendation VIII fra 1990, der i sammenhængen kan sammenholdes med General Recommendation XXIII fra 1997 og XXIV fra 1999.

Moderne folkeret

3. omarbejdede udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

s.226

- (a) Tribal peoples in independent countries whose social, cultural and economic conditions distinguish them from other sections of the national community, and whose status is regulated wholly or partially by their own customs or traditions or by special laws or regulations;
- (b) Peoples in independent countries who are regarded as indigenous on account of their descent from the populations which inhabited the country, or a geographical region to which the country belongs, at the time of conquest or colonisation or the establishment of present State boundaries and who, irrespective of their legal status, retain some or all of their own social, economic, cultural and political institutions.

I stk. 2 fastsættes supplerende, at »[s]elf-identification as indigenous or tribal shall be regarded as a fundamental criterion for determining the groups to which the provisions of this Convention apply«. ¹⁴² Konventionen indeholder blandt andet krav om ligebehandling og selvstyre, ligesom den giver indfødte folk rettigheder til landområder.

I *Thule* sagen, UfR 2004.382 H, påstod Thule-stammen at have ret til at vende tilbage til sin boplads, Dundas, hvorfra stammen i 1953 var blevet forflyttet, ligesom stammen nedlagde påstand om adgang til jagt- og fangstområder i det omkransende distrikt, i dele af hvilket en amerikansk militærbase har været beliggende siden 1951. Østre Landsret fandt, at »befolkningen i distriktet, da Thule Air Base blev anlagt og flytningen fandt sted, må anses for at have været et folk i den forstand, hvori dette begreb nu er defineret i ILO-konventionen, jf. konventionens artikel 1, stk. 1, litra a«. Højesteret kom til det modsatte resultat. Kun det grønlandske folk som helhed faldt ind under definitionen. Herfra sluttede Højesteret øjensynligt, at en del af et indfødt folk – den direkte berørte Thule-stamme – ikke kunne have egne rettigheder i medfør af bestemmelser i konventionen. Konventionen var derfor uden betydning for afgørelsen af spørgsmålet om retlig interesse og søgsmålskompetence efter dansk ret. Muligvis blev definitionen i artikel 1 dog tillagt for stor vægt. ¹⁴³ Ved begge instanser blev Thule-stammen tilkendt erstatning for ekspropriation, delvist på folkeretligt grundlag. ¹⁴⁴

142. Se tilsvarende fra FN's racediskriminationskomité General Recommendation VIII fra 1990, der kan sammenholdes med General Recommendation XXIII fra 1997 og XXIV fra 1999.

143. For en analyse af dommen, se Ole Spiermann i (2004) 98 *AJIL* 572.

144. Klage til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol blev afvist, allerede fordi indgrebet over for Thule-stammen i tid lå forud for ikrafttrædelsen af første til-lægsprotokol med artikel 1 om ejendomsrettens beskyttelse, jf. *Hingitaq 53*, EMD 18584/04 (2006).